

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Stanislav Drda

Historie školy v obci Slivenec

History of the School in Slivenec

Praha, 2014

Vedoucí bakalářské práce:

Doc. PhDr. Růžena Váňová, CSc.

Tuto práci věnuji Karlovi Bořickému, učiteli a hudebnímu skladateli, který v minulosti působil na slivenecké škole. A dále Jaroslavovi Bořickému, jeho žijícímu příbuznému.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 17. dubna 2014

.....

Stanislav Drda

Rád bych poděkoval všem, kteří mi pomáhali a podporovali mě při psaní této práce. Můj zvláštní dík patří Mgr. Miroslavě Fůrové a Mgr. Robertu Skopkovi za odborné rady při práci s archivními prameny. Zaměstnancům Archivu Národního muzea a Státního okresního archivu Praha-západ se sídlem v Dobřichovicích za vstřícný přístup, jmenovitě pak Bc. Tomáši Krákorovi ze SOkA Praha-Západ za nadstandardní pomoc při vyhledávání pramenů a jeho cenné rady. Naposledy patří můj dík doc. PhDr. Růženě Váňové, CSc. za odborné vedení bakalářské práce.

Klíčová slova (česky)

Školství, dějiny školství, škola, Slivenec.

Klíčová slova (anglicky):

Education, Education History, School, Slivenec.

Abstrakt (česky):

Bakalářská práce přibližuje, v rámci možností daných dochovanými prameny, kompletní známou historii školství a školy v obci Slivenec. Práce se detailněji věnuje některým významným dějinným obdobím (zejména období první a druhé světové války), která měla zásadnější dopad na dění v obci. Zaměřuje se také na osobnosti některých učitelů, kteří se ve své době výrazně zapsali do života slivenecké školy i obce.

Abstract (in English):

Based on available primary sources, the thesis is monitoring the complete known history of the school and education in Slivenec. Certain periods of history are being discussed in more detail, especially when substantial changes happened in the village (e.g. WWI and WWII). Another important focus are the lives and work of some of the teachers who, at their time, were important characters both in school and village life.

OBSAH

1. ÚVOD	8
2. OBEC SLIVENEC A JEJÍ HISTORIE	11
3. ŠKOLA VE SLIVENCI	16
3.1 Vývoj školy od jejích počátků do první světové války (1735-1914)...	16
3.1.1 Počátky školství ve Slivenci (1735-1874)	16
3.1.2 Rozšiřování školy (1874-1898)	23
3.1.3 Nová školní budova (1898-1914).....	26
3.2 První světová válka (1914-1918).....	29
3.3 První republika (1918-1938).....	31
3.4 Protektorát a druhá světová válka (1939-1945)	37
3.5 První poválečná léta (1945-1948)	43
3.6 Škola v období socialismu (1948-1989)	45
3.7 Od sametové revoluce po současnost (1989-2014).....	52
3.8 Přehled označení slivenecké školy v průběhu její historie	59
3.9 Přehled správců školy	59
4. ZÁVĚR	61
5. PRAMENY A LITERATURA	63
6. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	69

1. ÚVOD

Cílem této práce je přiblížit historii školy v obci Sliveneč, a to od její nejstarší známé existence až po současnost. Ke zpracování tohoto tématu mě přivedlo několik podnětů. Dějiny obce jsou mi blíže známy od doby, kdy jsem se v souvislosti s tvorbou pro internetový server www.hrady.cz zajímal o historii sliveneckého kostela, který představuje významnou historickou památku pražského okolí. Školu jako takovou jsem navštívil v rámci studijní praxe, během níž jsem se zúčastnil výuky a seznámil se blíže s učiteli a zaměstnanci školy. Při té příležitosti jsem zjistil, že slivenecká škola má dlouhou tradici, která je zdokumentována v dochovaných školních kronikách. Vzhledem k tomu, že dosud neexistovala žádná ucelená práce o historii školy a dochované kroniky se mi zdály být výborným pramenem, rozhodl jsem zpracovat toto téma jako svou bakalářskou práci. Mým záměrem se stalo vyhledat prameny a literaturu k danému tématu a na základě jejich rozboru a studia se pokusit popsat vývoj slivenecké školy od jejích známých počátků až po dnešní dobu.

Práci jsem rozdělil na obecnou úvodní kapitolu seznamující se Slivencem a jeho historií a na hlavní část, která popisuje vývoj slivenecké školy v průběhu celé její historie. Tato část je rozdělena do několika podkapitol, které jsou určeny časově ve shodě s některými dějinnými událostmi, resp. dějinnými zvraty. Detailnější pozornost jsem věnoval obdobím světových válek, jelikož ta měla výrazný dopad nejen na život obyvatel v obci, ale i na učitele a žáky ve škole. Blíže se věnuji také osobnostem některých učitelů, kteří dlouhodobě působili ve slivenecké škole a jejichž jména byla i v obci dobře známa.

Primárním zdrojem informací, z nichž jsem čerpal pro tuto práci, byly školní kroniky a pamětní knihy slivenecké školy. Dochované oficiální školní kroniky jsou vedeny od r. 1870 do roku 2012.¹ Nejstarší z nich stručně shrnuje předchozí události ve škole od r. 1826, kdy byla vystavěna nová školní budova. Před tímto datem se nevedly žádné oficiální záznamy o dění ve škole, avšak jeden z prvních sliveneckých učitelů – Josef Skřivánek – založil vlastní kroniku, kterou nazval *Knihla paměti hodných věcí pro triviální školu sliveneckou*. Tu po něm pak převzal jeho nástupce Karel Bořický, který v jejím vedení

¹ Povinné vedení školních kronik uložil správcům škol článek 33 Řádu školního a vyučovacího pro obyčejné školy obecné ze dne 20. srpna 1870. Viz THOŘOVÁ, Věra. Školní kroniky a matriky jako vypovídací pramen. In: *Děti, studenti, pedagogové*. Praha : Institut základů vzdělanosti UK, 1993, s. 139.

pokračoval po zbytek své školní služby, než předal správu školy svému synovi Janu Bořickému. Přestože spíše plnila funkci osobní pamětní knihy, tím, že v úvodu stručně popisuje nejstarší známé události týkající se slivenecké školy (tj. od r. 1750), představuje mimořádně cenný a pravděpodobně jediný dochovaný přímý zdroj informací o škole v té době. Tato kronika byla přitom nalezena náhodně až v r. 2008 společně s pozůstalostí po Karlu Bořickém při úklidu po malování v jedné z kanceláří Národního muzea.² Karel Bořický sepsal v r. 1860 na sklonku svého života také svůj vlastní životopis, který tak tvoří další cennou památku bezprostředně nám přibližující život venkovského učitele v 19. století. Pátrání po informacích o osobnostech učitelů Karla a Jana Bořických mě přivedlo až k žijícímu potomkovi rodu Bořických, Jaroslavovi, který mi poskytl několik nových doplňujících sdělení o svých předcích. Byl to také on, kdo předal pozůstalost Karla Bořického do Archivu Národního muzea. Péči jeho otce vznikl v r. 1938 strojopisný přepis výše zmíněného životopisu, jehož originál se dochoval ve špatném a dnes již prakticky nečitelném stavu. Podobně špatně čitelná je také zmiňovaná pamětní kniha, ovšem ta svůj přepis nemá.

Dalším velmi důležitým a unikátním zdrojem informací především o nejstarší historii obce, včetně zpráv o místní škole, je kronika Viléma Saitla *Slivenecká a Holyně – dějiny obcí*, sepsaná v roce 1951. Vilém Saitl byl povoláním železničář a zájmový kronikář, který se věnoval převážně genealogii a heraldice. Ač o něm jako o amatérském historikovi a badateli není veřejně téměř nic známo, výsledky jeho prací byly ceněny i v odborných kruzích. Většina jeho neobyčejně bohatého souboru podrobných monografií však přitom dodnes čeká v archivu Národního muzea teprve na vlastní uspořádání, takže není běžně přístupná ke studiu zainteresovaným badatelům.³

Z literatury obsahující informace o slivenecké škole ze starší doby pak zmiňuji zvláště knihu *Smíchovsko a Zbraslavsko* z roku 1899. Tato vskutku zajímavá a informačně přínosná dobová publikace pojednává o historii školství v celém smíchovském kraji, kam slivenecká škola spadala.

Jelikož dochované školní kroniky neposkytují zcela kompletní přehled o historii školy, bylo nutné podívat se po dalších doplňkových informačních pramenech. Ty jsem našel zejména v Národním archivu a Státním okresním archivu Praha-západ se sídlem v Dobřichovicích, kde jsou archivované materiály týkající se Slivence a slivenecké školy.

² VÝROČNÍ ZPRÁVA: Archiv Národního muzea za rok 2008 [online], [cit. 2014-01-05]. Dostupné z: http://www.nm.cz/download/VZ_ANM_2008.doc.

³ HÁŠ, Jiří. Vilém Saitl (1900-1983). *Heraldika a Genealogie: Klub pro českou heraldiku a genealogii*. 1995, roč. 28, 3-4/1995, s. 81.

Od r. 1991 již nemají školy povinnost vést školní kroniky⁴ a většina souhrnných informací o aktuálním dění ve škole se přenesla do výročních zpráv. Avšak ku prospěchu mé práce slivenecká škola i nadále pokračovala ve vedení kronik a díky tomu je její historie zaznamenána ve čtivější a ucelenější podobě. Výroční zprávy totiž sice obsahují veškeré potřebné předepsané a očekávané informace, avšak již svou povahou jsou formálnější než ve své podstatě vyprávěcí školní kroniky.

Jedním z posledních důležitých informačních pramenů se stala *Knih o Slivenci a Holyni*, na jejíž tvorbě jsem se v době jejího vzniku také podílel. Jedná se o jeden z dílů publikace ediční řady *Knih o Praze*, který nechala městská část Praha-Slivenec vypracovat v r. 2009. Ke zrevidování a zkorigování některých informací zejména z posledních let mi posloužily i osobní kontakty s představiteli slivenecké radnice včetně místní kronikářky a také kontakty se současným vedením a učiteli slivenecké školy.

Pro orientaci se v dějinách obecného školství jsem vycházel především z prací Růženy Váňové. Pro informace o školství v době protektorátní jsem z důvodu hlubšího zájmu o toto téma sáhl k další odborné literatuře a jiným informačním zdrojům. Z nich nejpodrobnější byla publikace Jiřího Doležala *Česká kultura za protektorátu*.

Přehled všech použitých pramenů a literatury se nachází na konci práce. Jeho součástí je také rejstřík zkratk institucí, jejichž fondy jsem studoval a které jsou použity v poznámkovém aparátu.

⁴ Konec povinnosti vést školní kroniky jako povinnou součást dokumentace školy přinesla vyhláška č. 291/1991 Sb., o základní škole. O psaní školních kronik. *Moravský zemský archiv v Brně: Státní okresní archiv Žďár nad Sázavou* [online]. [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: <http://home.tiscali.cz/sokazr/kroniky/skolni.doc>.

2. OBEC SLIVENEC A JEJÍ HISTORIE

Slivenec leží na jihozápadním okraji Prahy na rozlehlé náhorní plošině, jež je od východu vymezena údolím Vltavy a zalesněnými svahy Chuchelského háje a na severní straně přírodní rezervací Prokopské údolí. Od roku 1974 je Slivenec přímou součástí Prahy, avšak dlouho předtím se vyvíjel jako samostatná rolnická ves, jejíž historie byla odnepaměti spjata se sousední menší vsí Holyně. Jméno Slivenec pochází od slova slíva, resp. konkrétně od slívového (švestkového) dvora, který zde stával a byl v držení rytířského Řádu křižovníků s červenou hvězdou.

První písemná zmínka o Holyni pochází z r. 1088, kdy se její jméno objevuje v zakládací listině vyšehradské kapituly.⁵ O samotném Slivenci se pak píše v darovací listině z r. 1253, kterou král Václav I. potvrdil Slivenec s Holyní jako majetek křižovnického řádu. Celkem osm vsí král věnoval křižovníkům výměnou za to, že budou spravovat kamenný (Juditin) most, u nějž také dostali právo vybírat mýtné. Tataž práva a povinnosti v souvislosti s odevzdanými vesnicemi později křižovníkům potvrdil Karel IV.⁶ Právě za jeho vlády se přitom majetek řádu rozrostl nejvíce. Po zániku Juditina mostu se křižovníci starali o nový kamenný most (nyní Karlův), u nějž taktéž vybírali mýtné.

Slivenec byl vsí s převahou zemědělské výroby, avšak jeho jméno bylo a dodnes je spojeno zejména s nedalekými kamennými lomy. Do růžova až červenohněda zbarvené devonské vápence, označované jako slivenecký mramor, získaly velkou proslulost, a proto je dobré zmínit se o nich podrobněji.

Slivenecký mramor začali těžit křižovníci nejpozději ve 14. století a v lomu nad samotou Cikánka se přitom s přestávkami těží dodnes, což z něj dělá vůbec nejdéle využívaný lom u nás.⁷ Mramor vhodný k řemeslnému opracování, broušení i leštění se stal oblíbeným a žádaným stavebním a sochařským materiálem, díky němuž se v minulosti vyvážel i do ciziny. Pro své dobré fyzikálně-chemické vlastnosti se přitom používal jak v interiérech tak i exteriérech. Tento mramor se v pražských památkách objevuje již od gotiky, nicméně ve větší míře se začal uplatňovat především od doby renesanční. Nejstarší známé použití červeného sliveneckého mramoru představují některé desky na hrobech 14 biskupů v chrámu sv. Víta z r. 1374 či deska na původním náhrobku královny Guty tamtéž.

⁵ BRONCOVÁ, Dana (ed.). *Kniha o Slivenci a Holyni*. Praha : Milpo media, 2009, s. 20.

⁶ *Kniha památní na sedmisetleté založení českých křižovníků s č. hv. (1233-1933)*. Praha, 1933, s. 274.

⁷ RYBAŘÍK, Václav. Z minulosti pražských lomů (4). *Kámen: Exkluzivní časopis pro všechny přátele kamene* [online]. 2005, roč. 11, č. 1 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://www.revuekamen.cz/prazske-lomy4.htm>.

Také na nejstarším pražském židovském hřbitově bylo velké množství starých náhrobků vyrobeno s největší pravděpodobností ze stejného materiálu.⁸ Z renesančních památek vyrobených ze sliveneckého mramoru uveďme třeba Krocínovu kašnu ze Staroměstského náměstí (dnes již zaniklou), náhrobek Tychona de Braha v Týnském chrámu, podstavec sousoší Kalvárie na Karlově mostě či mnohé kostelní portály, např. v kostele sv. Salvátora na Křižovnickém náměstí či v kostele sv. Tomáše na Malé Straně. Červený mramor byl hojně využit i v interiéru křižovnického kostela sv. Františka.⁹ V barokním období se též velmi často sliveneckého mramoru využívalo pro výzdoby kostelů a klášterů. K velkému rozmachu jeho užívání došlo v 19. a 20. stol., díky čemuž můžeme na slivenecký mramor narazit po celé Praze. V podobě obkladů, sloupoví, zábradlí, říms, dlažeb apod. našel využití v mnoha významných budovách, jako jsou Národní divadlo, Národní muzeum, Obecní dům, Rudolfinum, Národní památník na Vítkově a jiné. Při stavbě Národního divadla v květnu 1868 byl jeden ze základních kamenů přivezen právě ze Slivence. Uplatnění našel také při renovaci historických památek, konkrétně třeba v chrámu sv. Víta (dlažba chóru), Staroměstské radnice (dlažba přízemí), Klementina nebo Černínského paláce.¹⁰ V novější době vydatně posloužil při stavbě metra – můžeme se s ním setkat ve vestibulech stanic Florenc, I. P. Pavlova, Smíchovské nádraží či Staroměstská.¹¹ V současnosti se slivenecký mramor nejčastěji zpracovává na obkladové nebo dlažební desky či chodníkovou mozaiku.

Vraťme se však do minulosti Slivence. Nedlouho poté, co ves získali křižovníci, vystavěli v ní ranně gotický kostel Všech svatých. Kostel přetrval bez výraznějších změn dodnes a představuje nejvýznamnější historickou památku nejen v obci, ale i v širším okolí. Jednoduchá obdélníková jednolodní stavba s hranolovou věží vznikla pravděpodobně někdy po roce 1276, avšak některé odhady ji zařazují už do r. 1257.¹² V r. 1693 byla ke kostelu přistavěna raně barokní předsíň, jinak si kostel zachoval svůj původní gotický vzhled. Nákladné rekonstrukce se kostel dočkal v letech 1889-1890 podle návrhu architekta

⁸ Tamtéž.

⁹ BŘEZINOVÁ, Drahomíra; BUKOVANSKÁ Marcela. Kámen na pražských památkách. In: KOVANDA, Jiří a kol. *Neživá příroda Prahy a jejího okolí*. Praha : Academia, Český geologický ústav, 2001, s. 153.

¹⁰ RYBAŘÍK, Václav. Kámen v pražské architektuře a plastice meziválečného období (2). *Kámen: Exkluzivní časopis pro všechny přátele kamene* [online]. OTA SERVIS ve spolupráci se Svazem kameníků a kamenosochařů ČR, 2006, roč. 12, č. 3 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.revuekamen.cz/mezivalecne-obdobi-2.htm>.

¹¹ BRONCOVÁ, c. d., s. 84.

¹² Tamtéž, s. 65.

Antonína Vítězslava Barvitia a naposledy na něm proběhly rozsáhlé opravy v nedávné době po r. 2001.¹³

Řád křižovníků dočasně pozbyl držení Slivence dvakrát ve své historii. Poprvé k tomu došlo za husitských válek, kdy se zdejší pozemky i dvůr dostaly do rukou pražanů a poté se staly majetkem Bárty ze Slivence a jeho manželky Doroty. Po nich se však Slivenc vrátil zpět do správy křižovníků. Podruhé křižovníci o Slivenc přišli počátkem třicetileté války v r. 1619. Majetky a obce po křižovnících zabrala protestantská šlechta, Slivenc konkrétně získal Albrecht Pfefferkorn z Ottopachu. Po bitvě na Bílé hoře se situace obrátila a v r. 1623 král Ferdinand II. všechny statky křižovníkům nejen vrátil, ale různými privilegii řád znovu obdařil. Slivenc byl bez náhrady odebrán Anně Pfefferkornové, která mezitím zdejší statky koupila.¹⁴

Po skončení třicetileté války se Slivenc postupně rozrůstal. V r. 1654 uvádí berní rula, že se ve Slivenci nacházelo 11 sedláků, dva chalupníci a dvě větší pustá hospodářství. V r. 1666 křižovníci spojili dohromady tři hospodářství, čímž vytvořili velký prosperující vrchnostenský dvůr.¹⁵

Za války o rakouské dědictví (1740-1748) utrpěl Slivenc a okolí veliké škody. Usadila se v něm císařská armáda, která celou ves vyjedla o veškeré zásoby potravin, zpusťovala okolní pole a dokonce i vykácela blízké lesy, takže se pak muselo potřebné dříví vozit až z Dobřichovic.¹⁶ Dvůr přišel o všechn dobytek, sedláci neměli nic k zasetí a ves se z této pohromy dlouho vzpamatovávala.

Křižovníci drželi Slivenc s Holyní až do poloviny 19. stol., kdy došlo ke zrušení poddanství. Konkrétně v r. 1849 byla podle obecního zákona zřízena politická obec Slivenc, která vznikla spojením osady Slivenc a Holyně. Obec se od té chvíle mohla za nových poměrů vyvíjet samostatně. Křižovníkům nicméně nadále zůstaly v majetku místní polnosti, velkostatek a hlavně i proslulý kamenolom na lámání sliveneckého mramoru. Lom po většinu času pronajímali pražským nebo místním kameníkům či stavebním firmám, až ho v r. 1923 prodali firmě Spojené pražské továrny na staviva (později Prastav).¹⁷

Po zániku poddanství lze ve Slivenci sledovat strmý růst počtu obyvatel. Zatímco v r. 1854 žilo ve Slivenci 293 a v Holyni 233 obyvatel, v r. 1890 bydlelo ve Slivenci už 830 a

¹³ O záchraně zdejšího unikátního kostelního krovu, který je jedním z nejstarších dochovaných krovů v Čechách, byl natočen dokumentární film s názvem *Historie s vůní dřeva*. Viz SIGANOVÁ, Petra; SIGAN Daniel. *První Noc kostelů ve Slivenci. Slivenecký mramor*. ÚMČ Praha-Slivenc, 2013, č. 4, s. 2.

¹⁴ SAITL, Vilém. *Slivenc a Holyně – dějiny obcí*. Dubeč, 1951, s. 7.

¹⁵ BRONCOVÁ, c. d., s. 15.

¹⁶ *Kniha památní na sedmileté založení českých křižovníků s č. hv. (1233-1933)*. Praha, 1933, s. 276.

¹⁷ BRONCOVÁ, c. d., s. 83.

v Holyni 268 obyvatel a za dalších 30 let měly obě obce dohromady 1222 obyvatel.¹⁸ Do počátku 20. století byly obce stále ještě ryze zemědělským venkovem a příliš na tom nic nezměnilo ani poválečné státoprávní uspořádání. Pro obce však začala být významná blízkost rozšiřujícího se hlavního města. Do města se začalo docházet za prací, obchodem, vzděláním a také za společenským životem. Sedmikilometrová vzdálenost do Smíchova byla zprvu překonávána pěšky, od konce 20. let 20. stol. zde začaly jezdit první autobusy. Holyně přitom již od r. 1873 měla vlastní železniční zastávku na trati Smíchov – Rudná.¹⁹ Jedním z hlavních zaměstnavatelů pro pracující ze Slivence se stalo nedaleko vybudované barrandovské filmové studio.

Rozvoj obce se výrazně urychloval v meziválečném období. Byla zavedena elektrifikace, přibývalo výstavby nových domů a rostl počet obyvatel. V r. 1936 ve Slivenci bydlelo 1861 obyvatel a v Holyni 429 obyvatel.²⁰ V tomto roce byla Holyni povolena rozluka obou obcí a následujícího roku se Holyně stala samostatnou obcí. Obě obce pak patřily do politického okresu Praha-venkov. Budoucí vývoj nicméně brzy obce svedl znovu dohromady.

Koncem druhé světové války se Sliveneček stal dějištěm dramatických událostí. Sřetly se zde německé jednotky s vlasovci a obyvatelé Slivence se aktivně zapojili do Květnového povstání, což si vyžádalo několik obětí na životech z řad místních občanů. Jejich jména připomíná dochovaný pomník na návsi ve Slivenci a pamětní deska na kapli v Holyni.

K výrazným změnám v životě obce došlo po komunistickém převratu v roce 1948. Mnoho sliveneckých rolníků přišlo vinou znárodnění o svá hospodářství a veškerá do té doby církevní půda včetně křižovnického velkostatku připadla státnímu statku. Po roce 1952 pak ve Slivenci hospodařilo JZD. V dobách socialismu docházelo s dalším rozvojem obce ke stavebním úpravám, z nichž mnohé byly prováděny v rámci Akce Z (např. stavba dešťové kanalizace v Holyni, opravy hráze rybníka ve Slivenci atd.).

V roce 1974 byla Praha rozšířena o 30 okolních obcí, což představovalo dosud nejrozsáhlejší jednorázové rozšíření území našeho hlavního města. Mezi připojenými obcemi byl i Sliveneček s Holyní (část katastru Holyně se stala součástí Prahy už v r. 1960 a 1968). Od tohoto data, kdy se Sliveneček spojil s hlavním městem, se píše jeho nová historie,

¹⁸ SAITL, c. d., s. 22.

¹⁹ Železniční trať Praha – Rudná u Prahy – Beroun. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDelezni%C4%8Dn%C3%AD_tra%C5%A5_Praha_%E2%80%93_Rudn%C3%A1_u_Prahy_%E2%80%93_Beroun.

²⁰ BRONCOVÁ, c. d., s. 29.

což však na vzhled obcí nemělo významnější vliv. Obce si i nadále uchovaly svůj původní venkovský ráz, který v podstatě přetrvává dodnes.

Po revoluci vznikla v r. 1990 městská část Praha-Slivenec (patřící pod správní obvod Prahy 5), která zahrnuje katastrální území Slivence a Holyně. Zchátralé obce, po dlouhých letech zanedbávané předchozím režimem, vyžadovaly mnoho stavebních oprav, s čímž se potýkaly celá následující desetiletí. Postupně docházelo k rekonstrukcím značně sešlých budov radnice, kostela, školy a dalších. Dále k opravám silničních komunikací, výstavbě vodovodu a kanalizace či k vyčištění nedaleké skládky, která se nacházela v těsné blízkosti Chuchelského háje. V obcích došlo k oživení společenského života a obnovení soukromého podnikání. Mezitím se hranice hlavního města dostala k samému okraji Slivence a Holyně. Ta je nyní v pěším dosahu od barrandovského sídliště, kam od r. 2003 vede tramvajová linka.

Obec se rozhodla zaměřit na oživení kulturně-společenského dění a obnovení zapomenutých tradic, takže se ve Slivenci nyní znovu konají masopusty, jarmarky, trhy, poutě, hudební a taneční festivaly a v nově rozšířených prostorách budovy radnice různé kulturní a společenské programy. V posledních letech zejména ve Slivenci roste výstavba rodinných domů, s níž přibývá nových obyvatel. Těch ve Slivenci koncem roku 2013 žilo 2810 a v Holyni 442.²¹ Lze očekávat, že i do budoucna se bude Slivenec úspěšně vyvíjet jako samostatná městská čtvrť na okraji Prahy, která si však zachová svou dosavadní charakteristickou podobu.

Městský znak Slivence

(jeho pravou polovinu tvoří část znaku křižovníků s červenou hvězdou, levá polovina připomíná slivenecký mramor)²²

²¹ Obyvatelstvo podle 112 katastrálních území hl. m. Prahy. *Český statistický úřad* [online]. 2014-04-02 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/xa/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_a_rozloha_katastralnich_uzemi_prahy_2001_2013/\\$File/CR_L4_KU_2001_2013.xlsx](http://www.czso.cz/xa/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_a_rozloha_katastralnich_uzemi_prahy_2001_2013/$File/CR_L4_KU_2001_2013.xlsx).

²² Symboly městské části. *Městská část Praha-Slivenec* [online]. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: http://www.praha-slivenec.cz/new/obecni_symboly.htm.

3. ŠKOLA VE SLIVENCI

3.1 Vývoj školy od jejích počátků do první světové války (1735-1914)

O samotném založení školy ve Slivenci nejsou záznamy a o její nejstarší historii existují jen kusé zprávy, takže souvislé informace z její rané historie bylo nutné rekonstruovat z několika dochovaných pramenů. Z nich vyplývá, že škola v obci existovala již před rokem 1735 a správu nad ní měl Řád křižovníků s červenou hvězdou, který ves držel v majetku. Až do roku 1874 byla škola jednotřídní, poté se začala rychle vyvíjet a rozšiřovat. Jistý významný mezník pak představoval rok 1900, kdy byla dostavěna a slavnostně otevřena nová velká školní budova, která stojí dodnes. Následující podkapitoly popisují jednotlivá údobí vývoje slivenecké školy až do období před vypuknutím první světové války.

3.1.1 Počátky školství ve Slivenci (1735-1874)

První zmínky o škole ve Slivenci pocházejí z r. 1735. Škola se nacházela v domě čp. 30 (dnes statek za budovou úřadu městské části), kde zároveň v podnájmu bydlel místní učitel. Vůbec prvním známým sliveneckým učitelem byl Karel Český, o němž víme, že jako kantor zde působil už v r. 1737. Ten si poté, co mu byl církevní vrchností zrušen nájem domku, v němž bydlel, postavil v r. 1750 novou chalupu (čp. 7), které se od té doby začalo říkat „kantorova“.²³ Po ukončení jeho kantorské činnosti působil ještě dlouhá léta až do své smrti jako špitálník u řádu křižovníků.²⁴

Tak jako na většině vesnických škol té doby vyučování ještě příliš nepřipomínalo školu v dnešním slova smyslu. Nemáme přímých konkrétních zpráv, jak přesně vypadala nejstarší místní škola, nicméně z nepřímých dochovaných informací si lze vytvořit dostatečnou představu o tom, v jakých podmínkách tu děti získávaly základy gramotnosti. Učilo se v chaloupce, kde do jedné světnice se vešel jen omezený počet dětí. Malá škola však přitom kapacitně zpočátku dostačovala a to především díky tomu, že zdaleka ne všechny místní děti docházely do školy pravidelně. O povinné školní docházce ještě dlouho nemohla být ani řeč a ve Slivenci, která byla vsí převážně zemědělskou, děti spíše pracovaly na polích, než aby docházely do školy. Kromě dětí ze Slivence přitom navštěvovaly školu

²³ SAITL, c. d., s. 92.

²⁴ ANM, Sbíрка drobných pozůstalostí, Hn 104, Karel Bořický, osobní fond učitele, 1798-1938, *Kniha paměti hodných věcí pro triviální školu sliveneckou*, s. [2].

také děti z přiškolených sousedních vsí, jimiž od samého počátku byly vsi Lochkov a Holyně.

Po Karlu Českém na slivenecké škole působil Jan Novák. O jeho kantorském působení nic bližšího nevíme, ale lze o něm dopátrat informaci, že v r. 1758 mu slivenecká vrchnost „za jeho v čas francouzské vojny na Tursku prokázanou věrnost“²⁵ prodala grunt (čp. 3) za 390 kop včetně vybavení a dobytka za 41 zl. a 32 kr. Tito dva nejstarší známí slivenečtí učitelé evidentně nebyli typickými vesnickými kantory své doby – očividně totiž netrpěli chudobou, se kterou se většina kantorů tehdy potýkala. Ono totiž postavit chalupu nebo koupit statek bylo mezi učiteli té doby něco zcela mimořádného. V tomto duchu se o nich zmiňuje také dobová publikace *Smíchovsko a Zbraslavsko* z roku 1899: „Ze zpráv těch jde na jevo, že, jakkoli ještě r. 1723 mohlo se nakoupiti za 1 zl. stejné množství nejdůležitějších potřeb životních jako r. 1895 za 7 zl. 40 kr., měli učitelé hmotné opatření tenkrát přece jen po většině velmi nedostatečné, a byli zajisté kantor Karel Černý, který si r. 1750 ve Slivenci koupil chalupu, i jeho nástupce, Jan Novák, jenž si tamtéž koupil statek, mezi tehdejšími učiteli pravými Kroesy.“²⁶

Po Janu Novákovi se stal místním kantorem Josef Macek. Toho v r. 1768 nahradil Martin Michaláč, který sem přišel ze školy v Dobřichovicích. Ve Slivenci učil 6 roků, poté se vrátil zpět do Dobřichovic, kde už zůstal.²⁷ Jelikož Dobřichovice také náležely do majetku křižovnického řádu, docházelo i v pozdějších letech k častějším přechodům podučitelů a učitelů mezi těmito dvěma obcemi. Mezi roky 1774 a 1778 učil na místní škole „starý pan“ Jan Kaur, jenž se pak ze Slivence odstěhoval do Prahy.²⁸ V tomto období došlo k přelomové události mající zásadní vliv na všechny školy v zemi včetně té zdejší – císařovna Marie Terezie vydala Všeobecný školní řád, jímž vyhlásila reformu celého dosavadního školství.²⁹ Nechybí o tom ani zpětně uvedený záznam v nejstarší dochované pamětní knize místní školy: „Mezi tím vším, v roku 1775 se začal způsob normálního vyučování v Praze, a pak

²⁵ SAITL, c. d., s. 89.

²⁶ HANSL, František (ed.). *Smíchovsko a Zbraslavsko*. Smíchov, 1899, s. 503. Autoři zde uvádí jméno Karla Českého jako Karel Černý a k této chybě došlo pravděpodobně chybným opisem. V jiných pramenech (Saitl nebo *Knihy paměti hodných věcí pro triviální školu sliveneckou*) se vyskytuje vždy jen jméno Karel Český. Kroesus, vlastně Kroisos, byl lýdský král v 6. stol. př. n. l., který podle Hérodota proslul velkým bohatstvím a vstoupil díky tomu i do přísloví.

²⁷ Zemřel v Dobřichovicích v r. 1829 ve věku 81 let. Viz HRADEC, Josef. *Dějiny Dobřichovic 1931*, Přepis 2002 [online]. [cit. 2013-10-05]. Dostupné z: http://www.zsdoobrichovice.cz/programy/dejepis/kronika_dobrichovic/II,XXVII%20skola.htm.

²⁸ ANM, Sbirka drobných pozůstalostí, Karel Bořický, *Knihy paměti hodných věcí pro triviální školu sliveneckou*, s. [2].

²⁹ Všeobecný školní řád z 6. prosince 1774. VÁŇOVÁ, Růžena. *Studijní texty k dějinám pedagogiky*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1997, s. 238.

museli staří mladí kantoři do Prahy se dostaviti, a tam dle téhož způsobu se k budoucímu vyučování cvičit.“³⁰ Počínaje tímto okamžikem stala se místní škola školou triviální.

Oficiálním běžnou odměnou učitele v těchto dobách bývaly jen přiznané dávky v naturáliích a drobný peněžitý výdělek zvaný sobotáles. Tyto příjmy většinou zdaleka nestačily k uživení a ani to nebylo jejich účelem, jelikož od učitelů se očekávalo a předpokládalo, že potřebné příjmy k živobytí si zajistí z jiných výdělků včetně pěstování vlastních plodin na svěřeném přiděleném poličku. Co nejčastěji tehdy vykonávali kantoři a za co byli ve skutečnosti placeni nám výstižně prozrazuje již zmíněná publikace *Smíchovsko a Zbraslavsko*: „*Přední funkcí učitelů tehdejší doby bylo varhanictví, kostelnictví, zvonění, písaření; škola stála teprve v řadě druhé. Jak se jí za takových poměrů dařilo, netřeba teprve doličovat. Avšak ani lid, zakládaje si leda na znalosti hudby, nedbal příliš o vyučování školní.*“³¹

Jak konkrétně byl odměňován učitel ve Slivenci, se dozvídáme v soupisu příjmů (tzv. školní fasse), který byl součástí smlouvy, s jakou na zdejší školu v r. 1778 nastupoval další učitel – Josef Skřivánek. Dle této smlouvy dostával slivenecký farář od své vrchnosti (řádu křižovníků) jako patrona školy tyto naturálie: „*3 míry 3 větele pšenice, 7 m. 3 věrt. žita, 1 m. 2 věrt. ječmene, 1 m. 1 věrt. hrachu, 15 liber masa, 6 lib. ryb, 26 žejdlíků soli a 6 sáhů polenového dříví*“ a od přiškolených osadníků: „*1 m. 2 věrt. 3 mázličky pšenice, 3 m. 1 věrt. 2 mázl. žita, 1 věrt. 2 m. ječmene a 1 m. 2 věrt. ovsa.*“³² Součástí smlouvy byl i výpis přidělených polností, konkrétně několik malých poliček u Slivence a u obcí Lochkov a Ořech.³³

Josef Skřivánek, který se narodil v r. 1758 v Podolci u Kouřimi, přišel do Slivence ve věku 20 let a měl za sebou již tříletou praxi jako „mládenec školní“ ze školy v Dobřichovicích.³⁴ Ve Slivenci se již natrvalo usadil a prožil tu celý zbytek svého života. S jeho jménem byla škola spjata rovných 50 let, čímž se stal nejdéle zde působícím učitelem v historii obce.

³⁰ ANM, Sbíрка drobných pozůstalostí, Karel Bořický, *Kniha paměti hodných věcí pro triviální školu sliveneckou*, s. [2].

³¹ HANSL, c. d., s. 505.

³² SAITL, c. d., s. 16 a dále HANSL, c. d., s. 514.

³³ ÚMČ Praha-Sliveneč, *Kniha památní 1870-1903/4*, s. 1.

³⁴ ANM, Sbíрка drobných pozůstalostí, Karel Bořický, *Kniha paměti hodných věcí pro triviální školu sliveneckou*, s. [3].

S pomalu se zvyšující školní docházkou dětí i pozvolna rostoucím počtem obyvatel Slivence a přiškolených obcí se postupně zvyšoval počet žáků ve škole. (Pro představu – v roce 1782 přitom žilo ve Slivenci 245 obyvatel a v Holyni 106.³⁵) Malá školní chaloupka množství žáků brzy nestačila, a tak vyvstávala nutnost zajistit větší prostory k vyučování. Nejprve došlo k rozšíření školní chaloupky o jednu větší místnost, kam se přesunulo vyučování z původní malé světnice.³⁶ Jenže toto provizorium na dlouho nevystačilo a obec byla brzy nucena zvažovat výstavbu nové, větší školní budovy. K tomu však velmi dlouho stále nedocházelo, neboť Slivenec s Lochkovem se nedokázaly dohodnout na úhradě nákladů na stavbu školy.³⁷ Po dlouholetých dohadách konečně přistoupily obce k výstavbě nové školy v r. 1826. Její základní kámen byl položen 3. května téhož roku. O dodávku stavebního materiálu se postarala slivenecká a lochkovická církevní i světská vrchnost, řemeslníky platila vrchnost slivenecká, práci a dovoz materiálu obstarali občané Slivence a přiškolených obcí. Nová škola (obdržela čp. 6 – dnešní budova úřadu městské části) byla slavnostně vysvěcena okresním školním dozorcem a vikářem Juliem Körnerem na první letní den roku 1827.³⁸ Budovu staré školy obec prodala rok nato jednomu z místních, Josefu Blažkovi, za 160 zl.³⁹

Josef Skřivánek, který zde v tuto dobu učil společně se svým synem Antonínem, si nové školy už dlouho neužil; zemřel 17. dubna 1828 ve věku 70 let. V posledním roce svého působení měl ve škole okolo 100 dětí, z nichž však právě toho roku 12 zemřelo na ospky, které se velmi rozšířily nejen po okolních vsích, ale i po Praze.⁴⁰ Epidemie nakažlivých nemocí nebyly v těchto dobách nic výjimečného, o čemž svědčí časté záznamy o nemocech ve školních kronikách, s nimiž se budeme v průběhu historie školy ještě střetávat.

Po zemřelém Josefu Skřivánkovi nastoupil na školu Karel Bořický, o kterém se nám zachoval poměrně dostatek zajímavých informací. Na sklonku svého života totiž sepsal svůj životopis, který je dnes uložen v archivu Národního muzea.⁴¹ Kromě toho ve škole vedl pamětní knihu sloužící jako první školní kronika. Nuže Karel Bořický se narodil r. 1789 v Milíně u Příbrami v početné rodině o 10 dětech. Jeho otec byl také kantor (a varhaník).

³⁵ SAITL, *c. d.*, s. 22.

³⁶ ANM, Sběrka drobných pozůstalostí, Karel Bořický, *Knih paměti hodných věcí pro triviální školu sliveneckou*, s. [3].

³⁷ Z množství dochované korespondence mezi představiteli obcí a krajským úřadem v Rakovníku vyplývá, proč se výstavba školy tolik let zdržovala. Viz NA, Křížovnici s červenou hvězdou – generalát a konvent, Praha, inv. č. 2060, karton č. 2328, Publ. IV, *Stavba školy ve Slivenci*.

³⁸ ÚMČ Praha-Slivenec, *Knih památní 1870-1903/4*, s. 1.

³⁹ SAITL, *c. d.*, s. 117.

⁴⁰ ÚMČ Praha-Slivenec, *Knih památní 1870-1903/4*, s. 1n.

⁴¹ ANM, Sběrka drobných pozůstalostí, Hn 104, Karel Bořický, osobní fond učitele, 1798-1938, *Krátký životopis Karla Borssického sepsaný roku 1860, v milosti boží v jeho 71 roku stáří*.

V jakých podmínkách se žilo a učilo v tehdejší typické učitelské rodině, nám věrně přibližuje vzpomínka z již zmíněného životopisu: „...škola byla tak mizerná chaloupka dřevěná, jen jedna skromná světnička, kde jsme ostávali i se učilo a malá komůrka. Ve světnici byl podlouhý stůl, lavice, velká postel s nebesy a zastíradli, kamna a chlebová prč; my menší děti sme léhali v nohách té postele rodičů a větší na prčy za kamna.“⁴² Svou první učitelskou praxi získal Bořický v Unhošti, kam nastoupil do školy jako pomocný podučitel ke svému bratru Vojtěchovi. Působil tam mezi roky 1807 až 1822 a až po mnoha letech poctivé učitelské práce obdržel status učitele.⁴³ Poté se na několik let ujal učitelského místa v Řevnicích a roku 1828 přišel i s rodinou do Slivence.

Tak jako většina učitelů své doby se Bořický potýkal s nevyhnutelnou bídou a většinu jeho peněžitých výdělků nezískával z odměn za učitelování, nýbrž z vedlejších činností, v jeho případě zejména z hudby. Bořického všude provázela pověst výtečného a oblíbeného muzikanta a vynikal dokonce jako hudební skladatel. Hrál na housle, klarinet, fagot a flétnu a ve Slivenci se naučil ještě hře na varhany.⁴⁴ Hrou po hospodách, slavnostech a církevních obřadech získával drobné výdělky, které pokrývaly náklady na jeho živobytí včetně zabezpečení jeho rodiny. Co se týká jeho hudební tvorby, psal zprvu drobné světské skladby, hospodské písničky, později kostelní koncerty a chrámové skladby, především pastorální mše a ofertoria.⁴⁵ Na to, že se mu nedostalo žádného řádného hudebního vzdělání, jeho tvorba byla ceněná, byť se k ní on sám vyjadřoval skromně: „...je to prosté neb mě žádný neučil ani co je to tertie, ale přece se to venku s pochvalou producíruje; já jsem jako učitel, jen zbytečný čas k tomu vynaložil a sic skoro vše bez partitury.“⁴⁶

Jelikož ve slivenecké škole dostal na starost zhruba 100 dětí a sám by na všechny nestačil, vydržoval si podučitele jako svého pomocníka. Učitelé na toto měli nárok od určitého počtu dětí ve třídě, avšak pomocníka si museli platit sami ze svého již tak bídného

⁴² Tamtéž, s. 1.

⁴³ O poměrech tehdejšího odměňování učitelů vypovídá tento typický příklad, kdy Bořický po 10 letech podučitelského působení v Unhošti žádal o status učitele a zvýšení ročního služného, které dostával pouze 12 zl. přídavku. V dobové publikaci o historii kladenského školství k tomu nacházíme ironicky nadsazený záznam: „*Městská rada, uvažujíc dlouholeté zde působení a zásluhy o mládež, poskytla mu název druhého učitele, což nic nestálo; ale později přece uznávajíc jeho ‚nepatrné služné‘, povolila mu přídavkem 1 sud piva ročně. Šťastný Boršický!*“ Viz ČERNÝ, Jan L.; JABŮREK, Bedřich a kol. *Dějiny školství okresu Kladenského*. Kladno, 1898, s. 115.

⁴⁴ Na varhany si musel počkat do r. 1833, kdy byly zřízeny ve sliveneckém kostele a Bořický se stal jejich správcem. Varhany zhotovil c. k. dvorní mistr varhanický J. Gartner. Viz ANM, Sbirka drobných pozůstalostí, Karel Bořický, *Kniha paměti hodných věcí pro triviální školu sliveneckou*, s. [6].

⁴⁵ MACEK, Petr. Bořický, Karel. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Masarykova univerzita, 2008, 2014-02-14 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=713. Údaje o životě K. Bořického byly do slovníku doplněny na základě mnou dodaných informací.

⁴⁶ ANM, Sbirka drobných pozůstalostí, Karel Bořický, *Krátký životopis Karla Borssického*, s. 7.

příjmu.⁴⁷ Takže jedinou oficiální finanční odměnou pro podučitele bývala pouze část z učitelova sobotálesu.

Nedlouho po příchodu Bořického do Slivence stihla obec další velká pohroma ve formě epidemie dětské nemoci „nakažlivé vyraženiny“, kvůli níž musela být škola na čas uzavřena. Tragédie se přitom nevyhnula ani Bořickému, jehož žena chodila s lékárníčkou po domovech nemocných dětí, kde o ně pečovala. Sama se totiž nakazila a na následky onemocnění později v lednu 1830 zemřela.⁴⁸

V r. 1847 vzal Karel Bořický na školu jako podučitele svého syna Jana. Poměrně dlouhé období učili na škole společně, až do doby, než se r. 1858 pro pokročilý věk vzdal Karel učitelského místa ve prospěch svého syna. Karel Bořický, který po odchodu ze školy žil ve Slivenci u svého druhého syna Karla ml., zemřel 26. června 1861 ve stáří 72 roků. Jan Bořický pak ve škole působil do roku 1867, kdy zemřel v mladém věku 40 let na tuberkulózu.⁴⁹

Na uvolněné učitelské místo vypsal obec konkurz a v prosinci 1867 byl z 22 přihlášených uchazečů školním výborem zvolen Tomáš Židlický, narozený v Štoltmíři na Českobrodsku. Ten měl již několikaletou praxi jako podučitel a učitel v obcích Tachlovice, Hořelice a Vysoký Újezd.⁵⁰ Právě on začal vést první regulérní školní kroniku, díky níž je dnes možné nahlížet do tehdejšího dění. Od r. 1870 vznikla totiž povinnost zřídit školní kroniky, které měly obsahovat předepsané informace týkající se školy. Správu kroniky dostal na starost hlavní (řídící) učitel. Kroniky podléhaly kontrolám inspektorů při jejich pravidelných návštěvách školy.⁵¹

Z doby počátku působení Tomáše Židlického ve Slivenci se zachovaly zajímavé zprávy vztahující se k události darování 40 vozů mramoru Slivencem stavbě Národního divadla. Učitel Tomáš Židlický a nájemce sliveneckého velkostatku Alex Polák zorganizovali akci slavnostního odvozu sliveneckého mramoru do Prahy 7. července 1868. Okázalý slavnostní průvod sliveneckých, lochkovských a holyňských občanů však neunikl

⁴⁷ MORKEŠ, František. Učitelské platy – evergreen několika století. *Učitelské noviny*. 2005, roč. 108, č. 22, s. 15.

⁴⁸ ANM, Sbirka drobných pozůstalostí, Karel Bořický, *Krátký životopis Karla Borssického*, s. 15. Tuto informaci mi potvrdil a upřesnil na základě záznamů z rodového dědictví potomek rodu Bořických, Jaroslav Bořický, v emailové komunikaci z února 2014.

⁴⁹ ÚMČ Praha-Sliveneček, *Knihy památní 1870-1903/4*, s. 2.

⁵⁰ Tamtéž, s. 2 a dále VLASÁKOVÁ, Věra. Škola. *Vysoký Újezd*. [online]. 2005 [cit. 2013-10-28]. Dostupné z: <http://www.vysoky-ujezd.cz/historie-obci/155-skola>.

⁵¹ THOROVÁ, Věra. Školní kroniky a matriky jako vypovídací pramen. In: *Děti, studenti, pedagogové*. Praha : Institut základů vzdělanosti UK , 1993, s. 131n.

pozornosti státních orgánů, které tuto neohlášenou akci pak vyšetřovali pro nepovolené veřejné projevy vlastenectví. Hlavní účastníci a organizátoři byli odsouzeni k pokutám 20 až 40 zl. nebo k dvoudennímu žaláři. Tomáš Židlický unikl odsouzení jen díky tomu, že nikdo z vyslychaných jeho zapojení neprozradil. Jedna z pozdějších dobových zpráv konkrétně uvádí: „...*ke cti všech vyšetřovaných, že nebylo jediného, kdo by byl slovem upozornil na jeho [Židlického] činnost v této slavnosti. Při vědomí, že vedle trestu měla by účast jeho i těžké následky na jeho služební poměry jako učitele, občané svědčili, že nikde nebyl, aby své existence neztratil.*“⁵² Z těchto zpráv vyplývá, že si občané svého učitele vážili a že na jeho ochranu byli ochotni podstupovat i nemalá rizika.

V druhé polovině 60. let 19. století došlo k významným změnám českého školství. V roce 1868 byly školy vyvázány z moci katolické církve a řízení škol se ujal stát. V obcích vznikly místní školní rady, které převzaly dozor nad školami od farářů. Místní školní rada byla nově zřízena i ve Slivenci. Vyšší dozor nad sliveneckou školou zároveň spadal pod nově vzniknuvší c. k. okresní školní radu na Smíchově, která převzala správu škol po vikariátních úřadech. Vikariátům zůstal ve školách na starost pouze dozor nad náboženskou výukou.

V roce 1869 tzv. Hasnerovův zákon⁵³ přinesl mnohé změny do školství, které se promítly i do zdejší školy. Zákon stanovil novou školskou koncepci, se kterou se z místní školy stala škola obecná. Co se týká školní docházky, teprve tento zákon důsledně přikazoval povinnou osmiletou školní docházku, a to pro děti ve věku od 6 do 14 roků.⁵⁴ To se také v následujících letech promítlo do počtu dětí zdejší školu navštěvujících. Další zásadní změnu zákon přinesl v postavení učitelů a jejich odměňování. Poprvé bylo totiž stanoveno, aby učitelé dostávali již pouze peněžní plat. Ten měl být v takové výši, aby učitel „*jsa prost všelikého mu překážejícího zaměstnání vedlejšího*“ se mohl plně věnovat svému povolání.⁵⁵ Pro učitele to znamenalo kýženou úlevu v tom, že se již nemuseli osobně pracně

⁵² BRONCOVÁ, c. d., s. 89.

⁵³ Zákon, daný dne 14. května 1869, jímžto se ustanovují pravidla vyučování ve školách obecných. VÁŇOVÁ, Růžena. *Studijní texty k dějinám pedagogiky*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1997, s. 207.

⁵⁴ Zákon nicméně připouštěl možnost vystoupit ze školy dětem, které již ovládly nejpotřebnější vědomosti předepsané na obecných školách – psaní, čtení a počítání. V pozdějších letech (konkrétně od r. 1883) byly navíc povoleny úlevy ze školní docházky, o něž mohli žádat rodiče dětí po 6. roce školní docházky dítěte. Úlevy vycházely vstříc především nemajetným občanům, tedy zpravidla chudému venkovskému lidu. Viz VÁŇOVÁ, Růžena. Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav. In: VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana (eds.). *Pedagogika pro učitele*. 2., rozšířené a aktualizované vyd. Praha : Grada, 2011, s. 74-76.

⁵⁵ VÁŇOVÁ, Růžena. *Studijní texty k dějinám pedagogiky*. Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1997, s. 214.

starat o vybírání sobotálesu. Dostali totiž konečně přiznaný nárok na mzdu a povinnost vybírat školné přešla na obec. Že to přitom ve Slivenci s vybíráním školného vskutku nebylo jednoduché, dosvědčují dochované obecní výzvy a oběžníky s příkazy o platby školného, které se po obcích rozvěšovaly ještě mnoho let poté.⁵⁶

V následujícím roce byly dále upraveny právní svazky učitelstva veřejných škol v naší zemi; slivenecká škola byla zařazena do IV. třídy platu a místnímu učiteli tím byla stanovena řádná mzda v částce 400 zlatých ročně.⁵⁷

3.1.2 Rozšiřování školy (1874-1898)

Místní jednotřídka již dlouhodobě nepostačovala rostoucímu počtu žáků a v říjnu 1874 zemská školní rada v Praze oznámila povolení rozšíření školy na dvoutřídní, čímž konečně vyhověla žádostem vznášeným obcí již několik roků předtím. Poněvadž však ve školní budově pro zřízení druhé třídy nebylo dostatek místa, byla pro tento účel od února 1875 pronajata místnost u Františka Kříže čp. 21 (dnes Schäfer shop) a do ní byl jako zatímní podučitel jmenován Václav Červenka, jehož následujícího roku vystřídal Vojtěch Vaněček.

Místní školní rada mezitím hledala řešení, jak rozšířit stávající budovu školy. Tato rada, která měla na starosti obecnou správu školy, se skládala z volených zástupců občanů Slivence a přiškolených obcí, zástupce velkostatku, školy a duchovního. V tuto chvíli byli jejími členy konkrétně tyto zástupci:

- předseda: Jan Slavík, rolník ve Slivenci
- zást. církve: Karel Havránek, farář ve Slivenci
- zást. školy: Tomáš Židlický, učitel a správce školy
- zást. velkostatku: Antonín Čermák, hospodářský ředitel
- míst. školní dozorce: Jan Karoch, rolník ve Slivenci
- zást. obcí: František Karoch, rolník ve Slivenci
Václav Vorlíček, rolník v Lochkově
Karel Kirschner, velkostatkář z Lochkova
- zást. izraelitů: Leopold Schick, rolník ve Slivenci.

⁵⁶ V archivu obce Slivence jsou archivované výkazy platby školného a obecní oběžníky s výzvami a urgencemi k platbě školného, které se datují až do r. 1908. Viz SOkA Praha-západ, Archiv obce Slivenec, inv. č. 150, karton č. 7, Školné určené slivenecké škole 1864-1908.

⁵⁷ Nebude-li uvedeno jinak, informace čerpány ze školní kroniky: ÚMČ Praha-Slivenec, *Kniha památní 1870-1903/4*.

V září 1878 rada vyhlásila konkurz na provedení přístavby budovy s vypočteným nákladem 4438 zl. a 9 kr. Dražby se zúčastnilo 5 stavitelů a nejnižší částku za provedení přístavby (3820 zl.) nabídl František Roztočil, stavitel z Holešovic, který tím zakázku získal. Práce začaly 17. března 1879 bouráním zdi a kopáním základů. Hned druhý den po začátku kopání učinili dělníci zajímavý cenný nález – při hradební zdi mezi farní zahradou a rozšiřovanou školou v hloubce asi půl metru pod zemí objevili kolem 150 českých a polských stříbrných mincí z let 1524 a 1584. Mince si nerovným dílem mezi sebou rozdělili a později některé z nich po 5 krejcarech prodávali ve vsi občanům. Po dobu přístavby se nemohlo ve škole učit a místnost k vyučování pro II. třídu bezplatně poskytl nájemce místního velkostatku ruzyňský továrník Hugo Strassern. Práce zpočátku přerušily kruté mrazy, které záhy uhodily, a velké množství sněhu, které napadlo, takže se v přístavbě znovu pokračovalo až od 31. března. Stavba byla dokončena a místní školní radou přijata 20. července 1879.

V r. 1881 byla v dosavadní dvoutřídní škole otevřena třída třetí a c. k. zemská školní rada jmenovala učitele Tomáše Židlického definitivním řídícím učitelem. Začalo se také s vyučováním ženských ručních prací (neboli industrií) a za jejich učitelku byla přijata Emilie Zalabáková, narozená v Chrudimi.

Kromě běžných literních učitelů či učitelek (učitelů všeobecného vzdělávání) a industriální učitelky ve škole vyučoval také místní farář náboženství. Závěrečné zkoušky z náboženství se konaly nejčastěji v měsíci květnu a za tímto účelem školu navštěvoval zbraslavský vikář. Na škole jinak prováděla pravidelné inspekce c. k. okresní školní rada na Smíchově prostřednictvím svého školního inspektora. Tím byl v tuto dobu inspektor Josef Pilař, od r. 1884 pak Jan Matějček a po r. 1892 prof. František Hansl. Škola byla dle inspekčních záznamů (zapsaných v kronice) často chválena pro příkladné plnění práce při vzdělávání a výchově dětí.

Začátek i konec školního roku byl tradičně provázen bohoslužbami, po nichž děti zpívaly chvalozpěvy a rakouskou národní hymnu „Zachovej nám, Hospodine, císaře a naši zem!“ Školní rok v těchto letech začínal počátkem září a končil 15. července. Později, konkrétně od r. 1906, z důvodu přizpůsobení zemědělským pracím, školní rok začínal 16. září.

Školní děti také účinkovaly při bohoslužbách a slavnostech říšských nebo církevních svátků a výročních událostech týkajících se císařské rodiny. Pravidelně se konaly slavnosti jmenin a narozenin Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa, děti při slavnosti zpívaly

hymnu nebo recitovaly básně a učitelé k nim ve škole promlouvali o významnosti těchto dnů.

Čas od času se děti s učiteli vypravili na poznávací výlet do okolní přírody, na historické památky, výstavy či do muzeí. Výlety nebyly nijak časté, poněvadž zajistit dopravu dětí a pokrytí případných nákladů nebylo z hlediska tehdejších možností levné a jednoduché. Avšak například roku 1891, kdy se konala významná Jubilejní zemská výstava v Praze, kvůli níž fakticky vzniklo pražské výstaviště v Holešovicích, děti ze slivenecké školy nemohly zůstat o návštěvu výstavy ochuzeny. Jak výstava probíhala a co všechno její návštěva obnášela, nám přibližuje záznam v dochované pamětní knize:

„Dne 8. července 1891 o 8 hod. ranní vyjelo 8 povozů zelení a práporečky vkusně ozdobených se 168 škol. dětmi k návštěvě zemské jubil. výstavy. Milý byl pohled na řadu okrášlených vozů, které pokročili občané z přiškolených obcí Slivenec, Holině a Lochkova propůjčili. Pod dozorem sboru učitelského procházejíce výstavou pohlížely dívky se zřejmým nadšením na podivuhodné výsledky snaživosti národa českého. Členové sboru učitelského upozorňovali dívky na vše, co vřímavosti dětské přístupno. Peněžité příspěvky na zakoupení vstupenek a vyčastování dítek darovaly obce k Slivenci přiškolené: Slivenec 25 zl., Holině 10 zl. a Lochkov 13 zl. K témuž účelu daroval důst. p. farář zdejší P. Karel Havránek 5 zl. a nájemce velkostatku p. Pav. Dittrich též 5 zl.

Dívky, které výstavu navštívily, odnesly si z té dojem, který jim pro život utkvěl v mysli jako krásný sen, jako nejmilejší upomínka.“⁵⁸

I jiné školní výpravy se nesly v podobném duchu; pro dopravu dětí obvykle zapůjčili občané žebřinové vozy (často pro ten účel vyzdobené) a náklady na výlet či vstupné hradily obce a zpravidla přispívali i statkáři nebo farář. Dětem se tak dostávalo vzácných příležitostí navštívit různá zajímavá místa, na která by se jinak mnohé z nich prakticky neměly možnost dostat. Většina místních dětí totiž pocházela z nuzných poměrů a rodiny byly v obci trvale vázány pracovními povinnostmi. Děti tak společně navštívily například Svatojánské proudy, Karlštejn (tehdy Karlův Týn), okresní národopisnou výstavu na Zbraslavi či Muzeum v Praze.

⁵⁸ ÚMČ Praha-Slivenec, *Knih památní 1870-1903/4*, s. 13n.

20. ledna 1894 se na místním úředním sezení projednávaly možnosti rozšíření zdejší trojtřídní obecné školy o další třídu. V září 1895 skutečně došlo k rozšíření, avšak jelikož ve školní budově nebylo pro otevření další třídy dostatek místa, byla pro vyučování I. třídy pronajata učebna v domě čp. 25 od pana Josefa Leflera. Učitelem nové třídy byl jmenován Bohumil Tožička rozený v Krhanicích. Do čtyř tříd bylo ve školním roce 1895/96 zapsáno 275 dětí; dle náboženského vyznání 270 katolického a 5 izraelitského.

5. června 1896 odešel na trvalý odpočinek řídící učitel Tomáš Židlický po 28letém působení na zdejší škole a více než 40leté školní službě. Okresní školní rada na Smíchově na jeho místo dosadila Karla Pinkase, 33letého učitele z Ořechu, který ve Slivenci ve funkci řídícího učitele následně setrval 25 roků.

3.1.3 Nová školní budova (1898-1914)

Nedostatečná kapacita místní školy i nevyhovující stav učeben dal popud k jednání o výstavbě nové velké školní budovy. Na schůzi obecního zastupitelstva dne 2. ledna 1898 bylo schváleno zakoupení pozemku pro budoucí stavbu od p. Leopolda Winternitze za cenu 2850 zl. a 6. května místní školní rada vyhlásila soutěž o nejvhodnější plány pro novou budovu s těmito podmínkami: budova má být dvoupatrová, šestitřídní, se zimní tělocvičnou, bytem řídícího učitele, kabinety a letním cvičišťem. Ze 14 dodaných plánů byl odbornou porotou složenou ze zástupců místní školní rady a přizvaných znalců (okresní ing. ze Smíchova Josef Srb a František Buldra – architekt z Prahy a majitel Lochkovského dvora) uznány jako nejvhodnější plány ing. Antonína Sýkory ze Smíchova, Aloise Kordy s Čeňkem Stříbrným ze Smíchova a Josefa Ruprechta z Liboce. Těmto byla přiznána výhra v soutěži (1. až 3. místo) s odměnami od 300 do 100 K (korun). Plány od A. Kordy a Č. Stříbrného byly zaslány ke schválení okresní školní radě na Smíchově. Stavba budovy, která započala v dubnu 1899, byla s rozpočtem 28806 zl. a 42 kr. zadána výše zmíněnému F. Buldrovi a dozor nad stavbou J. Srbovi.

Nutno dodat, že právě v tomto období byla dosavadní rakousko-uherská měna zlatý (zlatky) po peněžní reformě z r. 1892 definitivně nahrazena novými rakousko-uherskými korunami v poměru 1 zlatý za 2 koruny. Mezi lidmi se však nadále ještě mnoho let poté běžně počítalo ve zlatkách a krejcarech a mimochodem proto se třeba desetikoruně dodnes

lidově říká pětka (hodnota desetikoruny odpovídala 5 zlatým).⁵⁹ Z tohoto důvodu je také rozpočet školy před její výstavbou v pamětních knihách uveden ve zlatých, zatímco celková cena stavby po jejím dokončení je zaznamenána v korunách. Dle zápisu v Kronice slivenecké čtenářské besedy (vzniklé několik roků předtím z popudu místního učitele Rudolfa Staňka a starosty Václava Černého)⁶⁰ tedy stavba školy vyšla na 72000 korun.⁶¹

Školní rok 1900/01 započal 2. září slavnostním otevřením nově postavené školní budovy (nynější budova ZŠ s třídami 1. stupně). Okázalé slavnosti, při níž ožila celá obec (viz citace níže), bylo přítomno několik významných osob: okresní hejtmán na Smíchově Alfred Pokorný, okresní školní inspektor prof. František Hansl a František Marat, sekretář křižovnického řádu. Školní budovu vysvětil gen. velmistr křižovnického řádu Václav Horák.

Průběh této pro obec nadmíru význačné události a její honosnou vznešenost poeticky líčí školní kronika:

„Po službách Božích, při nichž četně shromážděné učitelstvo zapělo mši od Frimla, odebral se pan světitel v průvodu hostí do nové budovy školní. Tutěž vysvětil, při čímž učitelstvo pělo sbory: ‚Svatý Václave‘, ‚Hospodine na výsosti‘ od Maláta a ‚Tobě, Bože‘ od Bendla. Po té veledůstojný pan světitel odebral se do tělocvičny, kdež proslovil velmi srdečnou řeč, odnášející se ku vznešenému právě vykonanému aktu, promluvil vřele ku srdcím přítomných rodičů i dětí. Na to ujal se slova pan cís. král. okres. škol. inspektor, který vzletnou vlasteneckou řečí poukázal na důležitost řádného školství pro vlast i národ, nabádal rodiče, aby co nejpilněji dítky své do školy posílali, poněvadž jen ve vzdělání blaho a spokojenost každého člověka záleží. Po té odevzdána budova svému účeli. Veškerí přítomní pak rozešli se za povznesené nálady.

Litovati jest, že mnozí z občanů zdejších buď nedostatečně aneb zcela neozdobili svých domů a více ještě, že slavnosti se vůbec nezúčastnili. Slavnost sama tím ovšem pranic neutrpěla, než dotyční občané dali si vysvědčení chudoby duševní.“⁶²

Do nově otevřených 5 tříd bylo zapsáno celkem 339 dětí (dle náboženského vyznání 332 katolického, 7 izraelitského). Počet obyvatel koncem roku 1900 přitom byl: Sliveneč – 886, Holyně – 394 a Lochkov – 446, takže celá „školní obec“ čítala celkem 1726 obyvatel.

⁵⁹ NOVOTNÝ, Michal. Pětka. *Český rozhlas* [online]. 2002-10-28 [cit. 2014-02-01]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/strednicechy/slova/_zprava/53135.

⁶⁰ BRONCOVÁ, c. d., s. 47.

⁶¹ ÚMČ Praha-Sliveneč, *Kronika slivenecké Čtenářské besedy*, fotokopie, (nestránkováno).

⁶² ÚMČ Praha-Sliveneč, *Knih památní 1870-1903/4*, s. 47n.

V následujících letech se průměrný počet žáků dále příliš nezvyšoval, naopak spíše klesal, a to bohužel někdy i úmrtím dětí na různé epidemie. Nicméně úmrtnost dětí z těchto příčin se oproti dřívějším dobám díky zlepšující se zdravotní péči a preventivním očkováním stávala čím dál vzácnější. Nebylo však výjimkou, kdy se mezi dětmi některé nemoci rozšířily natolik, že škola musela být po určité období uzavřena. Jedna z nejdéle trvajících epidemií spalniček řádila mezi dětmi od března 1906, a jelikož se počet nemocných neustále zvyšoval, c. k. okresní hejtmanství na Smíchově nařídilo od 22. května uzavření školy až do konce školního roku. Jiná epidemie, tentokrát příušnic, trvala od dubna do července 1908 – při ní onemocněla takřka celá polovina žáků a docházka se pohybovala kolem 50-60%. O dva roky později se mezi dětmi značně rozmohl záškrt, na který zemřelo 5 dětí předškolního věku a kvůli němuž citelně ochabla docházka a utrpěl školní prospěch dětí.

Začátkem školního roku 1904/05 přišel do Slivence ze školy v Třebotově 21letý Ladislav Schmid, rozený v Radotíně. Na zdejší škole již zůstal po zbytek své aktivní školní služby a stal se jedním z nejdéle sloužících místních učitelů.⁶³ Většina ostatních učitelů se zde střídala po poměrně krátkých obdobích tak, jak učitelská místa podle potřeby obsazovala okresní školní rada.

V těchto letech ve Slivenci dosud existoval úřední post tzv. místního školního dozorce, který byl jmenován c. k. okresní školní radou na Smíchově z řad místních občanů. Tento dozorce, který byl i členem místní školní rady, docházel na kontrolu do školy několikrát ročně, aby „*řádně vše prohlédnuv, pečlivě dbal toho, aby závady byly odstraněny a vše v náležitý bylo uvedeno pořádek.*“⁶⁴ Místním školním dozorcem v r. 1905 rada jmenovala rolníka Františka Slavíka, který však čestný úřad odmítl, takže po něm byl jmenován Josef Dlouhý, nájemce dvora ve Slivenci.

Dne 28. března 1908 uspořádal učitelský sbor „stromkovou slavnost“. Místní školní rada zakoupila 6 krásných lip, které děti V. třídy před školou zasadily. K slavnosti se před školou shromáždilo veškeré žactvo a dav občanů včetně starosty obce Jana Lišky, faráře Františka Slavíka a ostatních členů místní školní rady. Řídící učitel p. Pinkas promluvil k shromážděným o kráse a užitku ovocného i planého stromoví a o prospěšnosti sázení stromů. Nato někteří z žáků přednesli básně, zazpívali písně a na závěr národní hymnu.

⁶³ Nebude-li uvedeno jinak, informace čerpány ze školní kroniky: ÚMČ Praha-Slivenec, *Pamětní kniha 1905-1931*.

⁶⁴ Tamtéž, s. 9.

Učitelé s potěšením zaznamenali, že mnozí z občanů začali po slavnosti též na svých pozemcích sázet stromky.

Od prosince 1908 došlo na otevření první pobočky při jedné z tříd, vznikla IV.A a IV.B. Za těchto okolností byly třídy vždy rozděleny na chlapeckou a dívčí, zatímco byla-li ve škole jen jedna třída stejného ročníku, zůstávala nadále smíšená. I v případě smíšené třídy však byli od sebe chlapci a dívky odděleni – jak vyplývá z dobových fotografií, seděli za dlouhými lavicemi odděleni prostřední uličkou.

3.2 První světová válka (1914-1918)

Pohnuté události po vypuknutí p světové války a vyhlášené mobilizaci se samozřejmě nevyhnuly ani zdejšími obcím a škole. Hned na počátku války byl odvelen jeden z místních učitelů Karel Zářecký na vojnu, a to na bojiště do Karpat. Od prosince 1914 byl nezvěstný. Později nastoupil vojenskou službu učitel Antonín Bolart (poslán do Salzburgu – tehdy Solnohradu) a Ladislav Schmid, t. č. zástupce řídícího učitele (odvelen též do Salzburgu, ale v lednu 1916 byl zproštěn vojenské služby a vrátil se zpět na školu). Stejně tak bylo odveleno mnoho místních mužů včetně otců dětí školou povinných i mladíků – bývalých zdejších žáků. Ve škole se kromě tradiční hymny národů zpívalo „...jmění, krev i život dejme za císaře, za vlast svou“. Učitelé děti pravidelně poučovali o nutnosti šetření potravin a dalších nutných opatřeních charakteristických pro válečnou dobu. Děti byly také zapojeny do válečných sbírek peněz a kovů, posléze vlny, bavlny, kaučuku a dalších materiálů. Poté, co začaly přicházet první smutné zprávy o vojácích, kteří se domů již nevrátí, pořádaly se další finanční sbírky, jejichž výnosy byly věnovány rodinám padlých vojáků.

Učitelům přibýly mnohé mimoškolní pracovní povinnosti, např. prováděli soupisy zásob obilí a mouky z okolních vsí. Jelikož odchodem mužů k vojsku nastal znatelný úbytek pracovních sil v zemědělství, zemská školní rada povolila úlevy ze školní docházky dětem ze zemědělských rodin, aby mohly pomáhat při pracích doma. Na uvolněná místa po odvedených učitelích sice byly okresní školní radou postupně dosazeny náhrady a přišli noví učitelé, jenže jak válka navzdory prvotním očekáváním neutuchala, docházelo k dalším odvodům mužů včetně učitelů na frontu. Konkrétně učitelé Leopold Čížek a František Váňa, kteří přišli na školu v r. 1915, byli hned další rok odveleni k vojenské službě. Mezitím po dlouhé době konečně dorazily informace o Karlu Záhořeckém, že žije zdráv v zajetí. Učitel Antonín Bolart byl v dubnu 1917 při vojenské akci na ústupu v Bukovině (nyní území

Rumunská a Ukrajina) raněn do nohy, po vyléčení jmenován praporčíkem a vyznamenán stříbrnou medailí II. tř. a bronzovou medailí za udatnost. Cvičil poté vojenské zálohy v Bochni (město na jihu Polska) a po povýšení na poručíka byl odvelen na italskou frontu.

Na podporu vdov a sirotek se čas od času vybíraly peníze nebo konaly různé akce. Jednou z nich byla zpěvohra „Budečské jesličky“, kterou děti pod vedením učitelů sehrály 25. a 26. prosince 1916 v hostinci U Křížů. Představení mělo veliký úspěch, návštěvnost byla ohromná a diváci, kteří se všichni ani nevešli do místnosti, s nadšením odměňovali výkony dětí.

S pokračující válkou se citelně prohluboval nedostatek surovin a potravin. V zimě 1917 a 1918 se kvůli nedostatku uhlí střídavě vyučovalo jen v jedné vytápěné třídě a nakonec bylo přes zimní měsíce až do 3. dubna vyučování přerušeno úplně. Hlad způsobil, že mnoho dětí do školy vůbec nechodilo, potulovaly se po okolí a čekaly na výdej chleba. V posledním válečném roce zavedené přidělové hospodářství představovalo pro život mnohých obyvatel materiální nouzi na hranici samotného přežití. Děti opět vybíraly po domech různé suroviny, teď už dokonce i prádlo, které se posílalo na frontu. Až absurdní nouzi a potřebu kovů k výrobě zbraní a munice prozrazuje fakt, že pro válečné účely byl zabaven i školní zvonek (k potěšení učitelstva byl brzy zase vrácen, protože byl posouzen jako nevhodný k roztavení). Zápis v kronice ze školního roku 1918/19 věrně přibližuje těžké životní podmínky posledních měsíců války, ideologický nátlak pozvolna rozpadajícího se Rakouska-Uherska na obyvatele i sílící protimonarchistické nálady:

„Mdloba a bída dostoupily vrcholu. Během prázdnin sňat k účelům válečným i školní hromosvod a nahrazen vedením železným. Hmotný stav učitelstva byl během celého škol. roku příkladem nejvyšší bídy; kdo odkázán pouze na příjmy své služby, jen s obětováním zdraví mohl povolání zastávat. K tomu přidavkem rozmnoženy povinnosti našeho stavu. Rekvisice, soupisy, aprovisač. komise, písařství pro úřady byly ‚odměnou‘ místo zvýšení služného. Ošatiti se, koupiti potraviny mimo přiděl, bylo téměř nemožno. Dostoupily závratných cen; lichva rozmohla se na všech stranách a dobrá srdce téměř vymřela. S hrůzou vzpomínáme doby, kdy školní knihovny na popud klerikálů a rakušanů zbaveny byly čítanek a spisů Jiráskových i jiných; místo nich zavedeny knihy ‚válečné‘, pravý literární brak, že ani spisovatel či uspořadatel pro hanbu se nepodepsal. Práci našich hrdinů za hranicemi donuceni jsme líčiti jako zločin a neštěstí. O nejslavnějších dobách národa v minulosti nařízeno mlčení.

Teprve 28. října nastal radostný obrat osvobozením vlasti a návratem bojujících z front. Brzy uvítali jsme ve vlasti osvoboditele Tomáše G. Masaryka, presidenta naší Československé republiky. [...]

Do žákovských knihoven vrátily se zas knihy o naší vlasti, její slavné minulosti a vystěhovaly se slátaniny o rodu Habsburků. Nové zákony osvobodily žáky i učitele od povinné návštěvy bohoslužeb a církevních průvodů. Učitelé zbaveni prací mimoškolních v úřadech a komisích a vrátili se ke školní práci zas celí, vznešenému úkolu věnují všechny své síly, aby zahladili těžké stopy na mravním úpadku i ve vzdělání mládeže, aby vychovali vědomé a osvícené republikány. Pravda zvítězila i ve škole. Dnes můžeme učit místo lži pravdě, místo přetvářky poctivost, promluvit od srdce k srdci. [...]

*Slavnou a vděčnou vzpomínku zasiláme legionářům, bojovníkům za naši svobodu, kteří dosud se do osvobozené vlasti nevrátili z dálných krajín východu. Těm patří dík náš i sláva dějin.*⁶⁵

3.3 První republika (1918-1938)

Svoboda země vnesla i do školy nový život. Učitelé František Váňa a Leopold Čížek se vrátili z vojny v prosinci 1918 a nastoupili zpět k učitelskému působení. 7. března 1919 se slavily narozeniny T. G. Masaryka a 28. března ve vyzdobené tělocvičně vzdal František Váňa proslovem čest v den narozenin učitelů národů J. A. Komenskému. Konec školního roku se se vznešeností slavil poctami jednomu z největších Čechů: Mistru Janu Husovi. V tomto duchu se po celé prvorepublikové období připomínaly školní oslavy a konec školního roku každoročně. Brzy k oslavám přibýly i pravidelně konané slavnosti výročí vzniku Československa 28. října.

Teprve dva roky po skončení války – v srpnu 1920 – se konečně vrátil také Karel Zářecký, leg. poručík. Strávil v zajetí 6 let a zpáteční cestu vykonal z Vladivostoku kolem světa přes Ameriku a Německo za 35 dní. Na zdejší škole pak již nevyučoval, nastoupil od října 1920 do obecné školy v Radlicích.

Dlouhodobě nemocný řídící učitel p. Pinkas se v březnu 1921 vzdal správy školy a tu dočasně převzal Ladislav Schmid. Na uvolněné místo řídícího učitele byl vypsán konkurz, na který se přihlásilo 11 uchazečů. Z nich byl podle stáří vybrán Jan Synek, dosavadní řídící učitel z Prosenic, který na místo řídícího slivenecké školy nastoupil v květnu 1922. Ve stejnou dobu byl při místní škole založen odbor Dorostu Československého Červeného kříže,

⁶⁵ ÚMČ Praha-Slivenec, *Pamětní kniha 1905-1931*, s. 57-59.

jehož členy se staly všechny děti školu zde navštěvující. Běžnou činností odboru byla péče o čistotu v obci, zahradničení ve školní zahradě a poučení o zdraví a lidském těle. Dětem byly rozdány pohlednice pojednávající o lidském zdraví a odznaky Červeného kříže.

Pro zajímavost stojí zmínit, že v těchto letech přestal platit zákon o povinném celibátu učitelek, takže poprvé zde ve škole mohla vyučovat vdaná žena. Stala se jí Ludmila Heffnerová, roz. Šebestová. Do té doby se nemohla žádná učitelka vdát, a pokud tak učinila, musela opustit učitelské místo.⁶⁶ V praxi do té doby platila výjimka jen pro učitelky ručních prací a domácího hospodaření, jejichž manželství mohlo být tolerováno.⁶⁷ To bylo vidět i na slivenecké škole, neboť místo industriální učitelky v minulosti zastávaly i manželky některých ze zdejších učitelů.

Od r. 1921 se začátek školního roku posunul opět na 1. září a letní prázdniny se tím ustanovily na dobu, kterou známe dnes. Ovšem na rozdíl od dnešní doby byl tehdy šestidenní pracovní týden, takže se chodilo do školy i v sobotu. Pětidenní pracovní týden byl zaveden až mnohem později, konkrétně v roce 1968.⁶⁸

Učitelé s žáky nechyběli u žádné významné akce, která se v přiškolených obcích odehrávala. Při tryzně za Mistra Jana Husa roku 1921 byl před obecním domem položen základní kámen k Husovu pomníku. Za učitelský sbor a žactvo provedl poklep kamene správce školy L. Schmid se slovy: „*V této slavnostní chvíli, kdy žije národ v rozvášněné době, poklepávám tě s přáním, aby splnilo se největší přikázání Mistra Husi: Milujte se vespolek.*“⁶⁹

Při slavnostním odhalení pomníků padlým ve světové válce 20. května 1922 v Lochkově a 10. června v Holyni přítomní žáci V. třídy zazpívali písně „Anděl Lásky“, „Bývali Čechové“ a obě národní hymny (českou a slovenskou).

⁶⁶ Celibát učitelek byl zrušen konkrétně v červenci 1919 československým zákonem č. 455/1919 Sb. Nadále však platilo omezení pro mladé učitelky, které dosud nesložily zkoušku učitelské způsobilosti – o povolení ke sňatku musely žádat okresní školní radu. Viz Celibát. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-01-25]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Celib%C3%A1t>.

⁶⁷ MORKEŠ, František. Učitelské platy – evergreen několika století. *Učitelské noviny*. 2005, roč. 108, č. 22, s. 16.

⁶⁸ PICK, Miloš. Zápas o pětidenní pracovní týden v éře reformem. *Britské listy* [online]. 2008-04-30 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/40392.html>.

⁶⁹ ÚMČ Praha-Slivenec, *Pamětní kniha 1905-1931*, s. 67.

Poměrně častými se stala divadelní představení hraná školními dětmi pod vedením učitelů. Ve dnech 5. a 8. května 1921 žáci pořádali v režii učitele Vladimíra Vlasáka dětské představení, hru se zpěvy a tanci „Kouzelné střevíce“ od Josefa Košťálka. Představení se opět konalo v hostinci U Kříže a jeviště ochotně zapůjčil odbor Národní jednoty pošumavské. Veliký úspěch hry přinesl i příznivý finanční výnos, jenž byl věnován na žákovskou knihovnu a školní pomůcky. Další velice zdařilé představení, tentokrát hru „Princezna Zlatohvězdka“ od Čenka Habarta, děti sehrály 25. března 1922. Hra se líbila natolik, že byla krátce nato ještě dvakrát opakována. Děti i učitelé pravidelně hráli také ve Slivenci, Lochkově i Holyni loutkové hry pro dětské i dospělé diváky. Místní školní rada dokonce později založila fond určený ke správě výnosů z těchto představení.

Když vstoupil v platnost tzv. malý školský zákon,⁷⁰ učitelský sbor uspořádal 3. prosince 1922 besedu s rodiči na toto téma, které přijel přednášet odborný učitel z Bubenče Bohuslav Kádner. Zákon mj. důsledně stanovil povinnou osmiletou školní docházku (zrušil dosavadní úlevy ze školní docházky), snížil počet žáků ve třídách, zavedl nové vyučovací předměty, upravil náboženskou výuku (vznikla možnost odhlášení od vyučování náboženství), připouštěl koedukaci (společnou výuku chlapců a dívek ve smíšených třídách) a přinesl další změny, o nichž byli rodiče touto cestou informováni. Na besedě jim při tom byly zodpovězeny všechny jejich dotazy.

Ve školním roce 1922/23 podnikli žáci kromě několika vycházek a výletů do okolí (Křivoklát, Pražský hrad) i návštěvu kina v Hlubočepích. Bylo to zřejmě poprvé, co žáci místní školy zašli společně do biografu, a možná pro mnohé děti to byla jejich první návštěva kina vůbec. Promítal se film o životě českých legionářů na Sibiři.

V prvorepublikovém období se hojně udržoval vlastenecký duch pravidelnými oslavami a vzpomínkami při výročí velikánů českého národa, při nichž ředitel nebo učitelé vedli slavnostní projevy, děti přednášely básně a zpívaly písně, příp. státní hymnu. Připomínány tak byly význačné osobnosti jako např. již zmíněný Jan Hus a Jan A. Komenský, Jan Žižka, Bedřich Smetana, Alois Jirásek, Jan Neruda, František Palacký, Josef K. Tyl a další, samozřejmě včetně osobností zakladatelů státu v čele s T. G. Masarykem.

⁷⁰ Zákon č. 226/1922 Sb. ze dne 13. července 1922, jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských. VÁŇOVÁ, Růžena. Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav. In: VALIŠOVÁ, c. d., s. 79.

Oslavy probíhaly při výročních dnech narození či úmrtí těchto osobností nebo s nimi souvisejících historických událostech. Tyto „vlastenecké slavnosti školní“ byly běžnou součástí školního roku. Tak třeba v říjnu 1924 se ve škole oslavovala 500letá památka úmrtí Jana Žižky z Trocnova. „*O neohroženém bojovníku za samostatnost a právo lidu českého promluvil správce školy a kollega Houda. Žáci zapěli chorál ‚Kdož jste boží bojovníci‘ a národní hymny.*“⁷¹

Jedna z velkých slavností se konala při příležitosti desetiletého výročí existence Československé republiky v r. 1928. K slavnosti pořádané na prostranství před školní budovou byli veřejnými vyhláškami pozváni všichni občané, zvláště místní školní rada a obecní zastupitelstvo. Učitel p. Houda povzbudivým proslovem vyzvedl zásluhy osvoboditelů státu, vzpomenuš školy dřívější doby a nynějšího školství v osvobozeném státě i to, jak škola a učitelé budili touhu po osvobození a vlastní vládě. Ke konci byla provolána „sláva“ státu a jeho prezidentovi. Vztyčené státní vlajce žáci vzdali úctu zazpíváním hymny a nakonec předvedli slavnostní scénu Svoboda od Antonína Jaroše.

Škola pořádala také další stromkové slavnosti podobné té, při níž byly zasazeny lípy před školní budovou. Školní děti tak zasadily mnoho ovocných stromků ve školní zahradě, vrby a topol u rybníka nebo v květnu 1928 lípu při polní cestě ze Slivence do Malé Chuchle. Žel, vandalství se vyskytovalo i v těchto časech, pan Houda v kronice vzápětí zoufá: „*Budiž žalováno, že však tato lipka byla 7. VI. neznámými surovci zlomena, kterýžto čin rozrušil místní obyvatelstvo a byl jím také odsouzen.*“⁷²

Řídící učitel Jan Synek odešel v březnu 1927 do penze, místo dočasně svědomitě spravoval učitel Jan Houda a od srpna 1929 byl okresním školním výborem ustanoven novým ředitelem Václav Hochmann, dosavadní řídící učitel z Budňan u Karlštejna.

Vzájemnou kolegiální a spřízněnost mezi učiteli na zdejší škole prozrazuje slavnost, kterou učitelé pod vedením nového ředitele uspořádali u příležitosti 25. výročí zdejšího působení učitele L. Schmida. Dne 17. října 1929 celý učitelský sbor i s panem farářem a několika žákyněmi s kyticemi předstoupil před nic netušícího učitele Schmida, aby mu poblahopřál a poděkoval za jeho dlouholetou obětavou práci na této škole. Řídící učitel promluvil k překvapenému a dojatému kolegovi takto: „*Čtvrtstoletí pracujete na zdejší škole a jen ten, kdo zná těžký úkol vychovatelský, pochopí, co práce jste po tu dobu ve prospěch*

⁷¹ ÚMČ Praha-Slivenec, *Pamětní kniha 1905-1931*, s. 99.

⁷² Tamtéž, s. 137.

*zdejší mládeže vykonal, jaká úmorná práce Vás po čtvrtstoletí vyčerpávala, nicméně konal jste svůj úřad učitelský vzorně a svědomitě. Nečekal jste odměny neb uznání za Vaši práci, Vaši skromné povaze stačilo uznání Vašeho svědomí. Vy, milý p. kolego, byl jste dobrým pracovníkem a jak Vás znám výborným a roztomilým kolegou a mužem celým. Proto dnes, když dovršujete 25 [roků] své činnosti ve Slivenci, považuji za svou milou povinnost, abych Vám k tomuto dni vyslovil plné uznání a s celým sborem učitelským pronesl Vám nejpřímnější blahopřání. A proto, ačkoli jsem vzdálen veškerého lichocení, mám za povinnost Vám říci, že Vás máme všichni rádi, že si Vašeho přátelství vážíme a že budeme šťastni, když budete ještě dlouho mezi námi.*⁷³ O obecném respektu vůči učiteli Schmidovi a významnosti tohoto zdánlivě obyčejného výročí svědčí i fakt, že je mu ve školní kronice věnován neobvykle velký prostor.

Proměny v náboženském vyznání obyvatelstva (hojnější odklon od katolictví a rostoucí počet evangelíků) si vyžádaly také rozšíření výuky náboženství. Kromě vyučování náboženství římskokatolického bylo tedy zavedeno vyučování československého náboženství, které jako první vedl Václav Šťastný, farář čsl. církve ze Zbraslavi. Později se podle potřeby vyučovalo ještě i náboženství českobratrské evangelické. Ve škole se také vyskytovaly děti z rodin židovských, kterých však bylo minimum (obvykle v počtu 1-3). Ze záznamů v kronikách vyplývá, že ve Slivenci dříve působila malá židovská obec, po níž v prvorepublikovém období zůstalo již jen několik jednotlivců. Při sčítání obyvatel v prosinci 1930 bylo v Lochkově a Slivenci dohromady 6 židů z celkového počtu 1339 obyvatel (Slivenec), 652 obyvatel (Lochkov) a 398 obyvatel (Holyně). Mimochodem při tomto sčítání byl také zaznamenán počet analfabetů, který čítal: 39 analfabetů ve Slivenci a 8 v Lochkově. Školu v tom roce navštěvovalo 238 žáků.

V nově zřízeném biografu tělovýchovné jednoty Sokol ve Slivenci se od října 1929 konala každou druhou neděli dětská kino-představení. Hrály se zábavné i poučné filmy, návštěvnost byla hojná a děti se vždy na představení velmi těšily. Právě v novém kině také pořádal 7. března 1930 učitelský sbor se žactvem oslavu 80. narozenin T. G. Masaryka. Událost to byla vpravdě veliká a tomu odpovídala i slavnost vedená s nejvyššími počtami a vznešeností. Pořad oslavy byl následující: „1) Státní hymny – zpívali žáci všech tříd. 2)

⁷³ Tamtéž, s. 163n.

Slavnostní proslov říd. uč. 3) Přání dětí. 4) Slavnostní sbor: ‚Zdráv bud‘, presidente náš!‘ 5) Film: ‚Triumfální příjezd p. presidenta do Prahy r. 1918‘.“⁷⁴

Jedno z praktických nových vybavení místní školy představovala školní kuchyně, jež byla zřízena a zprovozněna v lednu 1930. Žákyně se od počátku s radostí předmětu vaření věnovaly a zdokonalovaly se v něm. K tomu se pojí následné „polévkové“ či „stravovací akce“, které se začaly pravidelně provozovat – pod vedením učitelky domácích nauk se vařily polévky nebo jiné pokrmy určené pro chudé děti především z rodin nezaměstnaných rodičů.

Poněvadž se ve škole v zájmu zkvalitňování výuky snižovaly počty dětí ve třídách a zároveň ve 30. letech opět rostl počet dětí na zdejší škole, vniklo krátce po sobě několik nových poboček při postupných třídách.⁷⁵ Ve školním roce 1933/34 byl stav následující:

I.a	35 chlapců	- uč. Antonín Svoboda
I.b	30 dívek	- uč. Jarmila Vorlíčková
II.a	31 chlapců	- uč. Jan Houda
II.b	32 dívek	- uč. Olga Zoubková
III.a	31 chlapců	- řídicí uč. Václav Hochmann
III.b	32 dívek	- uč. Ladislav Schmid
IV.	36 žáků	- výpomocná uč. Marie Klosová
V.	48 žáků	- výpomocná uč. Marie Beranová
VI.	41 žáků	- výpomocný uč. Jan Voříšek
celkem 316 žáků (159 chlapců + 157 dívek)		

Jelikož škola měla jen 8 tříd a potřebných tříd bylo 9, zavedlo se ve II. třídách vyučování střídavé (dopolední a odpolední). Toto se běžně praktikovalo pro vyrovnání kapacity tříd i v dalších letech.

V srpnu 1935 skončil ve škole řídicí učitel Václav Hochmann – odstěhoval se ze Slivence na trvalý odpočinek do Budňan pod Karlštejnem. Vzkázal při odchodu učitelům přání pokojného zdraví a podotýkal, že je nutno, „*aby učitelstvo zdejší při ‚sobě drželo‘ vždy a všude a měli jen na mysli prospěch školy a svého stavu.*“⁷⁶ Místa řídicího se opět dočasně ujal nejstarší člen učitelského sboru Ladislav Schmid a následujícího roku byl jmenován

⁷⁴ Tamtéž, s. 159.

⁷⁵ Nebude-li uvedeno jinak, informace čerpány ze školní kroniky: SOkA Praha-západ, Národní škola Slivenec (NŠ Slivenec), inv. č. 472, kniha č. 110, *Pamětní kniha 1931-1940*.

⁷⁶ SOkA Praha-západ, NŠ Slivenec, *Školní kronika Slivenec 1931-1940*, s. 71.

ředitelem nově příchozí Jan Netušil. Tento zkušený pedagog měl za sebou již mnoho let učitelské praxe; naposledy působil jako řídicí učitel v Újezdu u Hořovic a v Libuši u Prahy.

18. října 1935 se konala poplachová zkouška, při níž se během 2 minut v úplném pořádku a klidu všechny třídy vyprázdnily. Byl to jeden z prvních zřejmých příznaků rostoucího napětí blížící se nejisté doby. Tohoto roku byl také okresním úřadem Praha-venkov jmenován zdejší učitel L. Schmid vrchním velitelem civilní protiletectvé ochrany v obci. Poplachové zkoušky se ve škole od této chvíle začaly konat pravidelně několikrát v roce.

Finanční úspory z výnosů dětských besídek a divadelních představení dovolily škole v r. 1936 nákup radiopřijímače a školského rozhlasu od továrny Mikroфона Praha, jehož instalace ve škole proběhla o prázdninách toho roku. Zařízení včetně montáže stálo 7500 Kč a jeho splácení trvalo ještě dva roky. Díky obětavým snahám učitelů (hráli opět se žactvem divadla), příspěvkům místní školní rady i darům některých firem se podařilo dluh v krátké době uhradit.

3.4 Protektorát a druhá světová válka (1939-1945)

K velmi výrazným zásahům do českého školství došlo v období protektorátu. Už v listopadu 1939 nacističtí okupanti nařídili uzavření vysokých škol a v následujících letech omezovali i školy střední. Obecných škol se netýkalo omezení ve smyslu jejich redukce, avšak od samého počátku okupace byly pojaty jako střediska převýchovy mládeže pro potřeby říšských okupantů. Plošného zrušení se v tomto ohledu dočkaly pouze školy židovské a židovské děti byly vylučovány i ze všech běžných škol.⁷⁷ Došlo k postupné kompletní reorganizaci výuky směrem ke snahám o vymýcení národních zájmů a germanizaci celého obyvatelstva. Ze škol musely zmizet veškeré učební pomůcky s prvky připomínajícími Československou republiku a nahrazeny byly symboly Třetí říše.⁷⁸

⁷⁷ Krátce po vytvoření protektorátu bylo nařízeno propuštění ze škol učitelů židovského původu. Záhy došlo také na vyloučení všech židovských dětí z veškerých běžných škol a zavření židovských škol. Od léta 1942 neměly židovské děti žádný oficiální přístup k jakémukoli vzdělávání. Viz ŠPRINGL, Jan. Školní rok v Heydrichově protektorátu. *Tereziánské listy*, 2012, č. 40, s. 40-61.

⁷⁸ DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie*. Praha : Národní filmový archiv, 1996, s. 43-47.

Slivenecká škola samozřejmě neunikla novým nařízením a hned od začátku okupace na ni doléhala striktní pravidla, jimiž se musela řídit. Brzy po vyhlášení protektorátu byla jedna z místních učitelek – Marie Polláková – jakožto židovka odvolána a ze školní služby propuštěna. Kromě toho musel školu opustit také školník Lebeda, který byl legionářem. Na změny došlo i na místě řídicího učitele. Nejdříve k 1. dubnu 1939 odešel do penze Jan Netušil, který ve školní službě odpracoval 40 let, z toho ve Slivenci poslední 3 roky. Po něm se opět ujal správy školy Ladislav Schmid, který tentokrát již obdržel status definitivního řídicího ředitele, avšak i ten na konci školního roku odešel na trvalý odpočinek. Odjel do Bechyně za svou dcerou Květou, která předtím na škole také jeden rok působila (jako hospitantka domácích nauk a ženských ručních prací) a po provdání odcestovala do Bechyně. Náhlý odchod hned dvou nejstarších zdejších učitelů nebyl náhodný. V období druhé republiky a v počátku protektorátu totiž došlo k přebytku stavu učitelů způsobenému příchodem mnoha učitelů ze zabraného pohraničí do vnitrozemí. Ministerstvo školství a národní osvěty se tuto situaci počátkem r. 1939 rozhodlo řešit příkazem k předčasnému penzionování ředitelů a učitelů ročníků 1879-1881 (což byl případ J. Netušila) a od dubna 1939 rozšířilo odchod do důchodů o ročníky 1882-1884 (což byl případ L. Schmida).⁷⁹ Správcem školy se pak stal nejzkušenější člen učitelského sboru – Jan Houda. Ten však bojoval s dlouhotrvající nemocí, která ho úplně vyčerpala, až ho 6. října 1939 dohnala k dobrovolnému odchodu ze života. Jeho kolegové na jeho památku zanechali smutný záznam ve školní kronice: „*Budiž mu zachována čest a světlá památka, protože to byl člověk čestný, který požíval obliby v obci, kde po dlouhou řadu let působil.*“⁸⁰ Místa zatímního řídicího učitele se poté ujal další zdejší nejstarší učitel – Josef Jonáš.

Začátkem války naopak nastoupil na místní školu mladý učitel Josef Vácha, který předtím vyučoval rok v Tursku a rok v Noutonicích. Ve Slivenci již setrval po zbytek svých aktivních školních let a v obci byl pro několik generací školáků a jejich rodičů velmi oblíbeným, uznávaným a respektovaným učitelem. Vácha se po zřízení pomocné třídy na zdejší škole (v květnu 1944) stal jejím správcem, pro což i později vystudoval defektologii (vědní obor zabývající se studiem zdravotně postižených dětí).⁸¹

Podobně jako za období první světové války byli žáci znovu využíváni ke sběru materiálů a surovin pro válečný průmysl. Do toho pořádali povinné finanční sbírky, jejichž

⁷⁹ Tamtéž, s. 40.

⁸⁰ SOkA Praha-západ, NŠ Sliveneč, *Školní kronika Sliveneč 1931-1940*, s. 170.

⁸¹ ZÁRYBNICKÝ, Miloš. K našim osobnostem I. Vzorný učitel Josef Vácha. *Slivenecký mramor*. ÚMČ Praha-Sliveneč, 2005, č. 1, s. 6.

výnosy se posílaly Německému Červenému kříži. Škola vybízela děti ke sběru léčivých bylin, papíru, gumy, kostí nebo jiných materiálů a výnosy z jejich prodeje putovaly na podporu německého vojska. Pro vojenský průmysl byly samozřejmě opět cenné především kovy, které děti sbíraly pravidelně. O všech sbírkách museli učitelé měsíčně podávat výkazy okresnímu školnímu výboru. Finanční příjmy naopak ustaly ze žákovských představení, neboť „pro vážnost doby“ bylo zakázáno pořádání veškerých žákovských představení i loutkových her.

Tradiční školní oslavy výročních dnů republiky v průběhu školního roku nejprve ustoupily do pozadí a později se zcela zrušily. Přibýly zato oslavy významných dnů říšských. Při vyučování učitelé připomínali úspěchy německých vojsk v bojích a události probíhající války. Přitom bylo žactvo nabádáno k úsporným opatřením a k vybírání peněz pro německé vojsko. Slavily se narozeniny Adolfa Hitlera, v průběhu kterých se vyzdobovaly všechny třídy a na školní budově se vyvěšovala říšská a protektorátní vlajka.⁸²

Dle nařízení úřadů byly od školního roku 1939/40 ve škole z učitelských a žákovských knihoven odstraněny všechny „závadné“ knihy, konkrétně jakékoli knihy protiněmecké, bolševické či knihy od židovských, anglických nebo ruských autorů. Tyto knihy museli učitelé zabalit, zapečetit a odevzdat okresnímu úřadu. Dokonce i školní pamětní knihy a kroniky do r. 1940 musely být uloženy stranou a pro školní rok 1940/41 se založily kroniky nové.⁸³ Společně se závadnými knihami musela škola odevzdat veškeré školní pomůcky neslučitelné s novými poměry. Šlo převážně o obrazy, mapy a jiné pomůcky připomínající bývalé Československo.⁸⁴

Také školní výuka se přizpůsobovala novým poměrům. Zavedla se především rozšířená výuka němčiny již od I. třídy a byl na ni zejména při inspekcích kladen zvláštní důraz. Předepsané zkoušky ze znalosti němčiny však museli složit i všichni učitelé. Ti se navíc museli podrobovat i přeškolovacím kurzům z dějepisu.

Okresní školní výbor dále nařídil, aby ve školních budovách nebo v okolí byly zajištěny prostory, kam by se mohli žáci v případě leteckého poplachu ukrýt. Na místní škole bylo jako nejvhodnější shledáno sklepení školy a sousední domy. Poplachové cvičení probíhalo v průběhu války nejprve každé čtvrtletí a později se stalo každoměsíční akcí.

⁸² Dne 20. dubna 1939 k uctění 50. narozenin Vůdce nebylo dokonce vyučováno vůbec.

⁸³ Dle směrnice MŠANO č. 129.247/40-IV/4 z 21. října 1940 musely být všechny dosavadní školní kroniky soustředěny na okresních úřadech a odevzdány zemským archivům v Praze a Brně. Kroniky musely být odebrány, protože „duch, ve kterém byly psány“ se nesrovnával s tehdejšími státoprávními poměry. Viz PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři*. Praha : Národní muzeum, 1975, s. 27.

⁸⁴ Nebude-li uvedeno jinak, informace od r. 1940 čerpány ze školní kroniky: SOkA Praha-západ, NŠ Slivenec, inv. č. 473, kniha č. 111, *Pamětní kniha 1940-1953*.

V r. 1940 byla na pokyn okresního školního výboru Praha-venkov zřízena z prázdného bytu řídicího učitele mateřská škola pro děti ve věku 3-6 let. Slavnostní otevření školky proběhlo 15. ledna 1940. Zprvu se sešlo při zápisu 37 dětí a připravovala se jedna třída, avšak z důvodu velkého zájmu rodičů se zápis opakoval a pro konečných 56 zapsaných dětí byly otevřeny třídy dvě. Jenže pro nedostatek učitelek školka přesto zůstala jednotřídní. První učitelkou v místní mateřské škole se stala Marie Honsová z Trhových Svinů.

V lednu 1942 byl zproštěn místa řídicího učitele Josef Jonáš a byl přidělen na školní okres Praha-město. Správou školy byla pak pověřena seniorka učitelského sboru Anna Kalhousová. Ve stejné době opustili školu i mnozí další učitelé, někteří na vlastní žádost, jiní byli přerazeni a nahrazeni nově příchozími. V září 1943 ve škole působilo 12 učitelů (včetně učitelky mateřské školy), z nichž 5 bylo toho roku nových.

V průběhu války ve Slivenci mizí stopy po posledních židovských občanech a ve škole po židovských dětech. Většina sliveneckých občanů židovského původu totiž zahynula v transportech do koncentračních táborů.⁸⁵

V zimním období při velkých mrazech se opětovně z důvodu nedostatku uhlí neučilo. Nouze způsobila, že také tradiční polévkové akce výrazně zchudly, neboť pro ně bylo kvůli zavedeným potravinovým lístkům a všeobecné drahotě potravin obtížné zajistit suroviny. Stravovací akce se však nikdy nepřerušily a naopak mnohem větší procento dětí z chudých rodin bylo na těchto stravovacích příspěvcích prakticky závislé. Zásluhou rodičovského sdružení a okresní péče o mládež byla potřebná mládež denně podělována čajem, bílou kávou, sýrem či marmeládou. Od června 1943 byly také z příkazu ministerstva školství zahájeny měsíční vitaminové akce, kdy mládeži zdravotně ohrožené byly podávány preparáty bohaté na vitamin C. Děti, na jejichž zdraví se nejvíce podepsala válečná bída, byly posílány do ozdravoven.

Za účelem lepšího zajištění příjmu surovin pro školní kuchyni byla většina školní zahrady uzpůsobena k pěstování zeleniny a jen část zahrady zůstávala okrasnou. V září 1943 nakoupila z vlastních úspor řídicí učitelka Anna Kalhousová nové stromky za cenu asi 600 Kč od zahradnictví ve Velké Chuchli a nechala jimi osázet celou zahradu namísto všech

⁸⁵ V archivu MNV obce Sliveneč lze dohledat jména sliveneckých židů, která zároveň figurují v databázi obětí dohledatelných na portálu www.holocaust.cz. Viz SOKA Praha-západ, Místní národní výbor Sliveneč (MNV Sliveneč), inv. č. 79, karton č. 1, Židovský majetek 1945.

starých a neplodných stromků, které byly předtím vykáceny. Na školní zahradě také správa školy zřídila protiletický kryt, který vybudovali převážně svépomocí učitelé se staršími žáky V. a VI. třídy. Správcem protiletické ochrany byli učitelé Arnošt Brada a Josef Vácha.

Od roku 1943 docházelo k odvodům některých zdejších učitelů na nucené práce. Jako první byl v březnu 1943 učitel Boris Latti úřadem práce zasazen do válečného pracovního procesu. Po něm byl učitel Arnošt Brada totálně nasazen k firmě Křížík v Praze. V září 1944 byli odvedeni učitelé Karel Šmerhovský, Josef Vácha a Josef Kortus na výkopové práce v Prokopských skalách v Hlubočepích. Pracovali tam v tvrdých podmínkách na tři směny 8 hodin denně. Vácha měl z tehdejšího vrtání na sucho značně zaprášené plíce, jednou navíc skoro přišel o život při pádu uvolněného kamene a obdobně se vedlo i ostatním těžce pracujícím učitelům.⁸⁶ V době prázdnin se všichni učitelé zúčastňovali jiných mimoškolních prací (žňové práce, úřední výpomoci apod.), což museli dokládat ověřeným potvrzením o pracovní povinnosti.

Ani s blížícím se koncem války nikterak nepolevovalo vydávání ideologických ministerských výnosů a nařízení. Zejména v den Vůdcových narozenin platilo nařízení důstojným způsobem je připomínat, při čemž děti zpívaly říšské hymny. 20. dubna 1944 byla ve škole ve všech třídách vyposlechnuta slavnostní rozhlasová řeč ministra školství a lidové osvěty Emanuela Moravce.

11. března 1945 zabralo školní budovu německé vojsko. Správa školy vystěhovala všechny učebny a školní zařízení uskladnila v jedné z tříd v I. poschodí. Vojáci chtěli zabavit místní rozhlasové zařízení a promítací aparát, avšak to správa školy odepřela a v nočních hodinách veškeré zařízení odvezla a uschovala v bytě řídící učitelky Kalhousové. Asi 100 příslušníků SS ve škole drancovaly interiéry, lámalo a pátilo nábytek a podlahy a ničilo všechno vybavení. Úřadovnu a archiv se před nimi podařilo odvézt do bezpečí a uskladnit ve sklepení bytu učitelky Kalhousové.

Aby se mohlo vyučovat, pronajaly se místnosti v hostinci U Židků v Novém Slivenci (dnes část Hlubočep), kde byly zřízeny dvě třídy a v nich rozděleno vyučování tak, aby každá třída měla celodenní vyučování. Dne 28. dubna 1945 vydal okresní školní výbor příkaz zastavení veškerého vyučování pro nebezpečí bombardování.

⁸⁶ ZÁRYBNICKÝ, Miloš. K našim osobnostem I. Vzorný učitel Josef Vácha. *Slivenecký mramor*. ÚMČ Praha-Slivenec, 2005, č. 1, s. 6.

Po vypuknutí pražského povstání 5. května 1945 dopoledne se snažil místní národní výbor odzbrojit nacisty ubytované ve školní budově. Plně vyzbrojení vojáci však neměli v úmyslu se vzdát a naopak chtěli školu úplně rozbořit. Došlo při tom k přestřelce, v níž přišel o život jeden mladý muž a jedna žena byla zraněna. Odpoledne se přesto podařilo přimět nacisty k ústupu směrem k Ořechu a ti zanechali v obci několik zničených vozů a různý materiál. Tyto dramatické okamžiky popisuje školní kronika: *„Naši občané neměli zbraní na obranu obce a proto posice byla velmi těžká. Jsou první oběti čerstvého a hrdinného povstání proti barbarství. Vzdáváme jim poctu a nikdy jich nezapomeneme. Dnešním dnem bojujeme my s nasazením všech sil náš historický boj za svržení nacistického jha!“*⁸⁷

V noci z 5. na 6. května místní občané stavěli barikády na silnici mezi Prahou a Slivencem. Na obec posléze zaútočily jednotky SS ze dvou stran: od Malé Chuchle a Barrandova, avšak ráno 6. května byly zatlačeny armádou generála Vlasova zpět k Vltavě a tím byla zdejší obec uchráněna před vypálením. V pondělí 7. května znovu útočily jednotky SS od Braníku směrem přes Malou a Velkou Chuchli a přitom obyvatelé Podolí, Braníku, Malé a Velké Chuchle ustoupili do Slivence. Ubytováni byli v obci a především ve školní budově, kde se jich usadilo několik set. Byla jim zde vařena polévka a káva.

8. května dorazily první informace o osvobození vlasti. Radostí nad tou zprávou byl raněn mrtvicí předseda místní školní rady Josef Soukup. Jeho ztráty představitel školy velmi litovali, neboť pan Soukup platil za velkého příznivce školy a dobrého pomocníka v obci. Jeho mimořádné charakterové čestnosti a vzorového lidství si všichni velmi vážili.

Navzdory zprávám o osvobození ten den došlo k dalšímu velkému náporu jednotek SS, před nimiž museli všichni ze Slivence ustoupit směrem k Ořechu, Jinonicím a Řeporyjím a tam setrvat, neboť hrozilo od nacistů velké nebezpečí. 9. května bylo od nacistů dáno ultimátum starostovi Růžičkovi a taj. Rusňákovi vydat všechny muže i zbraně, ale v tom okamžiku konečně dorazila osvoboditelská Rudá armáda.

Následující den se všichni vrátili bezpečně zpět do svých domovů. Místní národní výbor sestavil ozbrojené hlídkové čety, jejichž hlavním stanovištěm se stala školní budova, kde se pak v některých třídách počal skládat nasbíraný válečný materiál a zbraně.

Konec války a návrat prezidenta Edvarda Beneše do vlasti školní pamětní kniha vítězně oslavuje:

⁸⁷ SOKA Praha-západ, NŠ Slivenc, *Školní kronika Slivenc 1940-1953*, s. [31].

„Náš pan prezident opět doma! Triumfální cesta z exilu na Pražský hrad. Den 16. V. 1945 si všichni pamatujme! Ten den připomínejme tátové svým synům a matky svým dcerám. Ten jarní den, plný slunce, květů a radosti. Byl prostý a nádherný, byl koncem a začátkem současně. To, o čem jsme nikdy nepochybovali, v co jsme ani na okamžik nepřestali věřit, se uskutečnilo. Příjezd presidenta republiky do osvobozené Prahy se stal důkazem, že pravda, právo a spravedlnost, hodnoty, které činí člověka zase člověkem, zvítězily. Barvy praporů, vůně květů, chuť polibků a nesmírná váha svobodného slova, to všechno je nyní naše, patří to zase k našemu životu, jako vzduch, je[n]ž dýcháme.“⁸⁸

3.5 První poválečná léta (1945-1948)

Po válce musela být poškozená školní budova vyklizena a opravena. Ve školní kuchyni se hned obnovilo pravidelné vyváření pro děti a už v červnu se opět standardně vyučovalo. Školní výbava a pomůcky se vrátily na své místo, cenné svazky žákovské a učitelské knihovny, kterou na vlastní nebezpečí zachránila správa školy, nadále sloužily svému účelu. Část vzácné desetisvazkové československé encyklopedie po celou dobu války uchovával farář Augustin Dragoun.

V poválečných měsících několik místních učitelek včetně školnice odešlo do vyprázdněného pohraničí. Na místo školníka se znovu vrátil legionář p. Lebeda. Pro potřeby škol v pohraničí (konkrétně do Chomutova a Žatce) se také posílalo některé školní vybavení jako knihy a učebnice. Kromě toho putovaly na Slovensko výtěžky sbírky z akce „Pomoc Slovensku“ ve formě peněžitých příspěvků a věcných darů.

O prázdninách se učitelé zapojili do prací na výstavbu a obnovu republiky, např. při žňových pracích, v brigádě na rekonstrukci silnice, v kancelářských pracích na úřadech či jiných činnostech. Učitel Vácha se každoročně přes léto svědomitě věnoval včelařství. Děti hojně sbíraly léčivé byliny, textilie, papír a jiné užitkové materiály.

První poválečný školní rok začal novým rozpisem tříd. Na základě ministerského výnosu, který prikazoval max. 45 dětí na jednu třídu, bylo 222 místních dětí zapsáno do 7 tříd (5 postupných + 2 poboček), jedné třídy pomocné a jedné mateřské.

V průběhu školního roku se znovu připomínaly oslavy ke dni vzniku republiky 28. října, narozeniny Edvarda Beneše 28. května či uctění památky T. G. Masaryka v dnech jeho narozenin a úmrtí. Zejména v prvním poválečném výročí vzniku republiky 28. října 1945 se odrážel duch čerstvě znovunabyté svobody. V I. poschodí žáci za pomoci učitelů vkusně

⁸⁸ Tamtéž, s. [34].

vyzdobili třídu, v níž vystavili obrazy prezidentů osvoboditelů a v záplavě květin vztyčili státní vlajku. Řídící učitelka Kalhousová, která při oslavě promlouvala o významnosti tohoto dne, později do školní kroniky zapsala: „*Den 28. října nabyl nového lesku a významu a zůstane pro nás dnem historickým i posvátným, dnem skutečného zrození naší demokratické republiky.*“⁸⁹

Při výročích květnové revoluce žáci zdobili květy pomníčky a hroby padlých hrdinů a zúčastnili se smutečních a slavnostních bohoslužeb. Nezapomínalo se v dalších letech ani na události první světové války; například školní rok 1946/47 byl zakončen Zborovskými oslavami, při nichž byl dětem promítnut film Zborov. Nově přibyla například oslava 7. listopadu, výročí bolševické revoluce, jež byla od té doby připomínána pravidelně.

V poválečném období se začalo jednat o vybudování měšťanské školy ve Slivenci. Byl předběžně vybrán pozemek na stavbu školy i zajišťována potřebná povolení, nicméně ke konečnému rozhodnutí o stavbě zatím nedošlo. O zřízení měšťanské školy obec uvažovala již před válkou, jelikož rostoucí počet obyvatel Slivence a přiškolených obcí vyžadoval zajistit starším dětem školou povinným dostupnost vyšších ročníků školy. Starší děti totiž musely dojíždět do Prahy nebo Radotína. V žádosti o zřízení újezdni měšťanské školy, kterou zaslal MNV Slivenec Zemské školní radě v Praze v červnu 1946, se uvádí, že měšťanská škola ve Slivenci by byla navštěvována dostatečným počtem dětí 6.-9. školního roku, neboť již nyní chodí do okolních měšťanských škol z místních obcí více než 100 dětí. Počet obyvatel přitom v této době byl: Slivenec – 1790, Lochkov – 780, Holyně – 512.⁹⁰

V roce 1947 byla přípisem okresního školního výboru osamostatněna mateřská škola a její ředitelkou se stala Libuše Makovičová. V následujícím roce se školka rozrostla o druhou třídu, pro niž byly vyhrazeny prostory v místnostech bytu řídícího učitele.

V dubnu 1947 zavítal do Slivence významný církevní představitel – arcibiskup Josef Beran. Po prohlídce školy a udělení svátosti biřmování zanechal ve školní kronice tento zápis: „*Nechť Bůh žehná dětem i jejich vychovatelům, aby jejich prací a úsilím se podařilo z dětí vypěstít pevné povahy a charaktery – čím tvrdšími křemeny budeme my všichni – tím spíše celý náš národ bude z kvádrů.*“⁹¹

⁸⁹ Tamtéž, s. [41].

⁹⁰ SOKA Praha-západ, MNV Slivenec, inv. č. 105, karton č. 2, Zřízení a provoz měšťanské školy 1946-1949, *Žádost o zřízení újezdni měšťanské školy, č. j. 4077/46 z 18. 6. 1946.*

⁹¹ SOKA Praha-západ, NŠ Slivenec, *Školní kronika Slivenec 1940-1953*, s. [58].

3.6 Škola v období socialismu (1948-1989)

Poúnorové události r. 1948 nezůstaly bez dopadu ani na zdejší škole. Místní akční výbor bez předložení patřičných důkazů nařkl dosavadní řídící učitelku Annu Kalhousovou-Žižkovou z nespolehlivosti a neoblíbenosti a prosadil její zproštění z funkce vedení správy školy. Po jejím odvolání byl dočasně pověřen správou školy Josef Vácha a ke konci školního roku byl na místo ředitele jmenován Josef Šťáva, dosavadní řídící učitel v Žatci.

V den smrti ministra zahraničních věcí Jana Masaryka 10. března 1948 ve škole poslouchaly všechny děti školní rozhlas o jeho životě a díle. Také při volbě Klementa Gottwalda novým prezidentem 14. června 1948 vyslechly děti rozhlasovou reportáž a třídní učitelé žákům přiblížili jeho život a dílo. Jelikož byl Gottwald čestným občanem Slivence, obec po jeho jmenování vyslala deputaci, která mu odevzdala pozdravnou adresu.

V dubnu 1948 vstoupil v platnost zákon o základní úpravě jednotného školství.⁹² Tímto zákonem byly dosavadní obecné školy přejmenovány na školy národní (pro 1-5 ročník) a druhý stupeň základního vzdělávání poskytovaly nově vzniklé školy střední (6-9 ročník). Povinná školní docházka byla prodloužena na 9 let. I slivenecká obecná škola se stala školou národní, byla organizovaná jako pětitřídní (první stupeň jednotné školy) s pobočkou při první třídě. Celkem tedy aktuálně pojímala 6 tříd, v nichž se učilo 195 žáků. Místní pomocná třída byla osamostatněna a přeměněna na zvláštní školu, jejíž správy se ujal její dosavadní učitel Josef Vácha. Pomocná třída byla v té době provizorně umístěna v hlavní budově národní školy. Budova však trpěla nedostatkem učeben, takže nová místnost musela být zbudována z tělocvičny – tělocvična byla zmenšena o polovinu a jejím přehrazením stavební příčkou vznikla místnost pro novou třídu. Nad tímto faktem se při návštěvě v září 1948 zhroutil inspektor tělesné výchovy Josef Lískovec, který žádal, aby tělocvična byla navrácena do původního stavu a pomocná třída byla přesunuta do jiných prostor mimo budovu hlavní školy.⁹³ Pomocnou třídu (resp. již zvláštní školu) se brzy skutečně podařilo přesunout mimo budovu, konkrétně do domu čp. 360 v ulici Na Přídole, nicméně tělocvična nadále zůstala ve stejném stavu, neboť bez této vyučovací místnosti by se škola z kapacitních důvodů ani nadále neobešla.

Ve školním roce 1948/49 se slivenečtí občané dočkali vytoužené nové školy pro žáky starších ročníků. Slavnostní otevření střední školy (druhý stupeň jednotné školy) se konalo

⁹² Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství (školský zákon). VÁŇOVÁ, Růžena. Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav. In: VALIŠOVÁ, c. d., s. 84.

⁹³ SOKA Praha-západ, MNV Sliveneček, inv. č. 105, karton č. 2, Zřízení a provoz měšťanské školy 1946–1949, Přípis inspektora Místnímu národnímu výboru, č. j. 336/48 z 27. 9. 1948.

26. září 1948, kde před vším učitelstvem a žactvem promluvil okresní školní inspektor Jaroslav Růžička. Ředitelem střední školy se stal Antonín Štěrba. Škola byla zatím nouzově zřízena v bývalém křižovnickém velkostatku, kde byly dobrovolnou prací zejména sliveneckého učitelstva adaptovány místnosti, v nichž se začalo vyučovat. Od této doby již nemuseli žáci vyšších tříd dojíždět do školy do Prahy.

Ve stejném roce byla také zřízena mateřská škola v Lochkově, jejímuž vybudování napomohli slivenečtí občané. Spojení mezi Lochkovem a Slivencem navíc začaly zajišťovat první autobusy.

Výuka a provoz školy podléhal pečlivému plánování. Každá učebna se řídila plánem třídy vypracovaným třídním učitelem. Plán učiva a třídních akcí se každý měsíc doplňoval a zaznamenával. Učitelská konference vypracovala také první pětiletý plán celé školy, jehož znění učitelé vyvěsili na chodbu.

V prosinci 1948 vzniklo při škole Sdružení rodičů a přátel školy (SRPŠ) a v dubnu 1950 pionýrské oddíly Junáka (POJ), pozdější Pionýrská organizace. Upouštělo se od oslav dřívějších významných dnů osobností T. G. Masaryka, J. A. Komenského, J. Husa i 28. října a začala se slavit se vesměs socialistická výročí jako výroční dny VŘSR, V. I. Lenina, J. V. Stalina apod.

Začátkem školního roku 1950/51 byl ve škole ustanoven nový ředitel Jaroslav Novák, dosavadní ředitel národní školy v Kosoři. Josef Štáva byl naopak do Kosoře poslán jako učitel. V tomto roce došlo vůbec k hromadným změnám v učitelském sboru, jejichž výsledkem byl i nedostatek učitelů. To škola vyřešila spojením dvou poboček III. třídy v jednu.

V rámci plnění socialistických závazků a budovatelského úsilí v následujících letech učitelé plnili četné normy předepsaných mimoškolních prospěšných prací a děti organizovaly především sběr léčivých bylin, přírodních plodů (kaštiny, žaludy, šípky atd.) a nejrůznějších surovin (papír, kovy, odpadové materiály). Nicméně žáci také opět začali častěji jezdit na různé výlety (např. ZOO či Štěchovická přehrada) a kulturní akce (kino, divadla). Mezi novými vyučovacími předměty samozřejmě nechyběla ruština, naopak od jiných předmětů, jako třeba náboženství, se upouštělo. Nejprve v případě zájmu museli rodiče na vyučování náboženství dítě přihlásit, ale později hodiny náboženství zcela zanikly.⁹⁴ V r. 1952 byl slivenecký farář Augustin Dragoun na 18 měsíců uvězněn, takže po

⁹⁴ Od školního roku 1953/54 se stal předmět výuky náboženství nepovinným a přestal se uvádět do vysvědčení. Následné časté omezování a perzekuování věřících komunistickou mocí právě v oblasti vzdělávání zajistilo, že

tuto dobu se římskokatolickému náboženství nevyučovalo a zůstala jen výuka náboženství československého (tou dobou ho učila Anna Machová z Radotína). Všechny tyto okolnosti, které komplikovaly výuku náboženství, společně s opadajícím zájem rodičů a hlavně i faráře o výuku předznamenaly brzký konec vyučování hodin náboženství na zdejší škole.

V září 1952 se nastěhovala zvláštní škola zpět do školní budovy z dosavadního domu čp. 360 ul. Na Přídole. Místnost ve školní budově uvolnila mateřská škola, která se přestěhovala do domu čp. 60 v Jiráskově ulici (nyní ul. Ke Smíchovu), jež dal ČSSS (Československý státní statek) k dispozici pro tento účel místnímu národnímu výboru. Ředitelem zvláštní školy zůstal Josef Vácha, který zde učil až do druhé poloviny 70. let. Jeho manželka Elen Váchová, původem Italka z Padovy, též po celou dobu působila ve škole, a to jako družinářka.

Školskou reformou z r. 1953⁹⁵ se obě slivenecké školy (národní a střední) staly jednotnou osmiletou střední školou (OSŠ). Povinná školní docházka tím byla zkrácena na 8 let. Ředitelem školy byl jmenován Vilém Kacatl. Učebny nižších tříd zůstaly ve staré školní budově a vyšší třídy v bývalém velkostatku. Po další školské reformě z r. 1960,⁹⁶ která znovu prodloužila povinnou školní docházku na 9 let, se z místní školy stala základní devítiletá škola (ZDŠ). Počet dětí a tříd ve škole v 50. a 60. letech pomalu stoupal a z důvodu nedostatku učeben se podobně jako před válkou vyučovalo střídavě.

K realizaci dlouho zamýšlené stavby nové školní budovy pro 2. stupeň ZDŠ konečně došlo v roce 1967.⁹⁷ Na sousedním pozemku vedle staré školy byla ve Slivenci vystavěna nová pavilonová budova, kterou krajský národní výbor nechal vybavit novým nábytkem a mnohými pomůckami. Výstavba dvou učebních a jednoho správního pavilonu včetně vybavení stálo bezmála 3 miliony Kčs. Slavnostního otevření nové školy se zúčastnil velký počet občanů, rodičů a přátel školy, všichni učitelé a žáci, předsedové MNV Slivenec a Lochkov a řada osobností z předních funkcí okresního národního výboru a školství. Slavnostní akt zahájil předseda MNV Slivenec s. Tesař uvítáním hostů a proslovem o důležitosti školy pro obec. Po něm ředitel školy Vilém Kacatl poděkoval všem, kteří se o

zájem o výuku náboženství postupně opadl a vyučování náboženství se ze škol takřka zcela vytratilo. Viz HORÁK, Zábaj. *Církev a české školství*. Praha : Grada, 2011, s. 144-148.

⁹⁵ Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů (školský zákon). VÁŇOVÁ, Růžena. Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav. In: VALIŠOVÁ, c. d., s. 85.

⁹⁶ Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání (školský zákon). Tamtéž, s. 85n.

⁹⁷ Nebude-li uvedeno jinak, informace čerpány ze školní knihy: ÚMČ Praha-Slivenec, *Kronika 1967-1989*.

výstavbu školy jakýmkoli způsobem zasloužili, a vybídl žáky, aby se v nové škole dobře učili a slušně se chovali. Nakonec náměstek předsedy ONV Praha-západ pan Kosan přestříhl pásku se slovy: „*Ať nám tato školy vychovává vždy čestné a upřímné občany, kteří se stanou důstojnými nástupci zdejších funkcionářů.*“⁹⁸ Hned druhý den zavládl v nové škole běžný školní ruch a v nových třídách začala výuka. Do místností v bývalém velkostatku, které dosud složily pro vyučování vyšších tříd, se naopak dočasně přesunuly třídy nižších ročníků ze staré školní budovy, aby mohla být stará škola kompletně zrekonstruována, což si již delší dobu žádala. V průběhu následujícího roku prodělala stará školní budova generální opravu, bylo zavedeno ústřední topení včetně vodovodů a došlo také konečně na rekonstrukci tělocvičny odstraněním příčky a navrácením prostoru jejímu původnímu účelu.

V r. 1968 věnovalo pro obyvatele Slivence na oslavu 100. výročí položení základního kamene Národní divadlo představení „Zimní pohádka“. Připomenulo se tím, že před 100 lety Slivenečtí přivezli pro stavbu Národního divadla několik vozů sliveneckého mramoru včetně jednoho ze základních kamenů. Návštěvu představení a odvoz občanů organizoval MNV a škola.

Politické události r. 1968 a srpnová invaze vojsk Varšavské smlouvy se chodu zdejší školy nijak závažně nedotkly. Dle záznamů ve školní kronice probíhal ve škole normální život, neobjevovaly se žádné „protisovětské ani protisocialistické výstřelky“. Zápisy v kronice se však vyznačují poměrně zjevnou tendenčností, která je v jistém ohledu okatější než jakékoli jiné dřívější záznamy z období podobných dramatických dějinných událostí (např. z období nacistické okupace). Dle vyprávění sliveneckých pamětníků v obci po invazi rozhodně mrtvý klid nepanoval a zdaleka ne všichni místní občané tváří v tvář okupantům jen pasivně přihlíželi. Po obci se tehdy objevovaly nápisy a hesla nabádající Sověty k návratu do vlasti, mizely orientační tabule a všechny silnice směrem ze Slivence byly označeny ukazateli, kudy a jak daleko je to do Moskvy. Za tyto projevy byli někteří slivenečtí občané ještě mnoho let poté od MNV trestně perzekuováni.⁹⁹

Řízení výuky a vedení školních akcí mělo nadále vést k utužování „lásky k socialistické vlasti a celému socialistickému táboru“. Tomu byl dle školní kroniky věnován celý školní rok 1969/70. Konaly se oslavy 25. výročí Slovenského národního povstání, 100. výročí narození V. I. Lenina či 25. výročí osvobození Rudou armádou. Dále standardní

⁹⁸ Tamtéž, s. [5].

⁹⁹ BRONCOVÁ, c. d., s. 34.

slavnosti 1. máje, VŘSR či Vítězného února, později honosné oslavy a besídky při příležitostech dalších kulatých výročí jako třeba 50. výročí založení KSČ.

V r. 1969 se vystřídali ve funkcích ředitele a zástupce ředitele Vilém Kacetyl s Evženem Rozenským. Vilém Kacetyl o dva roky později odešel do penze. Do funkce zástupce ředitele byla jmenována Jana Melicharová, která se v roce 1973, kdy přešel Evžen Rozenský na ministerstvo školství, stala ředitelkou. Ještě předtím byl však Evženu Rozenskému ministerstvem školství udělen čestný titul „Vzorný učitel“ za příkladné plnění úkolů, vzdělávací práci a obětavou veřejnou činnost. Stejný titul obdržel také ředitel zvláštní školy Josef Vácha. S ním se učitelský sbor srdečně rozloučil v červnu 1975, kdy ze školy po mnohaleté úspěšné činnosti odešel. S odchodem do důchodu a bydlištěm v Mokropsích se Vácha Slivenci sice vzdálil, ovšem rád se do Slivence vracel a vždy zde byl rád viděn.¹⁰⁰

Na škole úspěšně posilovala svůj vliv Pionýrská organizace, které se v 70. letech podařilo získat do svých řad až 70% všech žáků. Pionýři se podíleli na mnoha kulturních akcích a veřejných vystoupeních, aktivně asistovali především při oslavách socialistických svátků. Byli kromě toho zapojeni do některých prací prospěšných pro obec, organizovali sběr surovin a starali se o čistotu v obci.

Škola úzce spolupracovala s MNV, učitelé se zúčastňovali obecních zasedání a zajišťovali se žáky kulturní programy. Rovněž závodní organizace KSČ a ROH, které měly na škole silný vliv, pomáhaly při řešení problémů a plnění úkolů. V rámci spolupráce se SRPŠ se pořádaly přednášky a besedy s rodiči a staršími žáky.

Rozšiřovalo se pořádání mimoškolních akcí, jejichž cílem bylo poznávat Prahu a okolí. Skupiny žáků za doprovodu svých učitelů nebo i rodičů navštěvovaly různá zajímavá místa, aby se seznámily s jejich historií a krásou. Mezi pravidelné akce patřily také návštěvy kina, veřejná vystoupení, výchovné koncerty, exkurze na výstavy či do muzeí nebo kurzy plavání pro žáky. Žáci dosahovali mnohé úspěchy ve školních olympiádách, sportovních soutěžích a závodech (malá kopaná, hokej, lehká atletika, odbíjená), turistických a branných soutěžích, výtvarných soutěžích a výstavách („Socialistická Praha“, „Děti, mír a umění“ a další).

¹⁰⁰ ZÁRYBNICKÝ, Miloš. K našim osobnostem I. Vzorný učitel Josef Vácha. *Slivenecký mramor*. ÚMČ Praha-Sliveneč, 2005, č. 1, s. 6.

1. července 1974 nabyl účinnosti zákon České národní rady o změně hlavního města Prahy,¹⁰¹ v důsledku kterého byly obce Slivenec, Holyně i Lochkov přičleněny k Praze 5. Při příležitosti připojení Slivence k Praze navštívili školu inspektoři Prahy 5 a představitelé OV KSČ Prahy 5, aby si školu za přítomnosti zástupců MNV Slivenec prohlédli.

Počet žáků v 70. letech se pohyboval kolem 280-310, počet tříd postupně vzrostl na 12. Tomu odpovídal i počet pedagogických pracovníků (až 15). Koncem 70. let se škola potýkala s nedostatkem kvalifikovaného učitelstva, v nižších třídách a školních družinách působily neaprobované učitelky a vychovatelky. Učitelský sbor přesto odváděl velmi dobrou práci a v r. 1979 kolektiv obdržel u příležitosti Dne učitelů Čestné uznání vlády ČSSR a ÚRO za vynikající výsledky v soutěži za vysokou efektivitu a kvalitu práce.

V lednu 1979 ministerstvo školství vyhlásilo mimořádné prázdniny v důsledku celostátní energetické krize způsobené prudkými mrazy a sněhovou kalamitou. Nevyučovalo se několik týdnů. Kvůli tomuto neplánovanému volnu pak musely být zrušeny jarní prázdniny, školní výlety i lyžařské výcviky, aby se dohnala mezera ve výuce.

Ve školním roce 1979/80 nacvičovaly pod vedením učitelky Marie Dolejší mladší žákyně vystoupení na obvodní spartakiádu, které se uskutečnilo v červnu 1980. Vzhledem ke konání spartakiády byl tento školní rok ukončen již 13. června. Zbylé dva týdny v červnu učitelé s žáky věnovali úklidu školy, práci na pozemku, úpravě kabinetů a celkové péči o školní budovy.

Nový školský zákon v r. 1978¹⁰² zavedl desetiletou povinnou školní docházku, avšak zároveň zkracoval devítileté základní školy na osmileté (zbytek školní docházky museli žáci dokončovat na některém z typů středních škol). Ze slivenecké ZDŠ se stala osmiletá ZŠ v r. 1980. Ve škole bylo toho roku celkem 12 tříd s 343 žáky, 15 učiteli, 3 vychovatelkami ve školní družině, skupinové vedoucí Pionýrské organizace a několika správními zaměstnanci. Počet žáků v dalších letech stoupl až na takřka 400 a tříd bylo podle aktuální potřeby kolem 12 až 15.

Při škole vznikla tzv. rozmišřovací komise složená ze zástupců učitelstva, SRPŠ, MNV i závodní organizace KSČ. Komise pomáhala žákům, kteří ukončují povinnou školní docházku, vybírat další vzdělávání odpovídající jejich schopnostem a vědomostem. Komise

¹⁰¹ Zákon č. 31/1974 Sb., o změně území hlavního města České socialistické republiky Prahy.

¹⁰² Zákon č. 63/1978 Sb., o opatřeních v soustavě základních a středních škol. VÁŇOVÁ, Růžena. Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav. In: VALIŠOVÁ, c. d., s. 86.

tím pádem měla vliv na to, jakou školu či obor si žáci vyberou a kdo půjde dále studovat. Později byla dokonce vytvořena i komise pro výběr žáků do vojenských škol. Ta se scházela každý měsíc a jejím cílem bylo získat žáky ke studiu na vojenské školy, a to již od V. tříd. Pro usnadnění výběru budoucího povolání žákům vyšších ročníků škola pořádala exkurze do některých výrobních závodů, často především do závodu Janka Radotín (svého času pod názvem Závody Rudých letnic). Každoročně se konaly besedy s členy Lidových milicí nebo s důstojníky Československé lidové armády, kteří s dětmi diskutovali na téma obrany vlasti a užitečnosti vojenského povolání.

Začala se pravidelně organizovat škola v přírodě, jezdilo se často do Jetřichovic, později i na jiná místa zpravidla v podhorských a horských oblastech (Jablonné v Podještědí, Harrachov, Kubova Huť, Kouty nad Desnou a další). V zimních měsících se žáci zúčastňovali povinných lyžařských výcviků, v průběhu roku též výcviků plaveckých. Vyhlášovaly se soutěže ve sběru léčivých bylin, výtvarné, hudební či sportovní soutěže, konala se každoročně celoškolní branná cvičení. Mnoho žáků z řad pionýrů navštěvovalo pionýrské zájmové oddíly jako myslivecký, sportovní, taneční, turisticko-branný apod.

Nepolevovaly školní oslavy významných dnů, výročí a státních svátků. Pod patronací závodního výboru ROH se na škole uskutečňovaly oslavy MDŽ a Dne učitelů, na kterých vystupovali se svým programem žáci nižších tříd. U příležitosti významných dnů se konaly ideologické konference, při nichž se učitelé scházeli se zástupci MNV a výborů KSČ. Všichni žáci a učitelé se zúčastňovali oslav 1. máje i 9. května v obci.

Rok 1985 se nesl opět ve znamení spartakiády, kvůli níž školní rok končil už v polovině června. Žákyně VII. třídy byly zapojeny do nácvičku a vystoupily jak v obvodní, tak i městské spartakiádě. Při výročí VŘSR a 40. výročí osvobození vlasti Rudou armádou se všichni žáci a zaměstnanci školy podíleli na okázalé výzdobě a ve škole se uskutečnila slavnostní rozhlasová relace. Na údržbu a zvelebení školy a jejího okolí bylo v průběhu roku odpracováno mnoho brigádnických hodin.

Náplň a řízení školní výuky se i nadále nesly k uskutečňování a rozvíjení úkolů dokumentu ÚV KSČ „O dalším rozvoji československé výchovně vzdělávací soustavy“. Nezapomínalo se na kulturu pro mládež; téměř každá třída navštívila v průběhu školního roku alespoň jedno divadelní a filmové představení. Žáci dále pravidelně navštěvovali planetárium, různá muzea a výstavy, pořádali dějepisné exkurze na památná místa do Prahy nebo okolí.

Každý rok byl doslova nabit nejrůznějšími soutěžemi a sportovními závody. Velmi úspěšně dopadly pro místní žáky soutěže například v letech 1987 a 1988, kdy žáci vyhráli nebo se umístili na některých z prvních míst v těchto soutěžích: „Běh Mladé fronty“, zpěv ruských písní, výtvarné soutěže „Poznej sovětský film“ a „Děti, mír a umění“. Vyhráli soutěže o nejlepší fotografii, obvodní soutěž v recitaci a ve zpěvu, soutěž „Partyzánský samopal“ a „Smíchovský klíč“. Odměnami kromě diplomů a čestných uznání byly třeba i sladkosti pro děti. V případě pionýrských soutěží a akcí býval někdy pro vzorné a aktivní pionýry odměnou jednodenní zájezd.

Žáci ZŠ se pravidelně zúčastňovali i obecních slavností, z nichž jedna z nejvýznamnějších byla oslava 900 let od založení obce Holyně v r. 1988. Slavnost se konala v Holyni ve vyzdobeném sále restaurace U Brejchů (dnes U Knotků). Po oficiálních proslovech a vystoupeních žáků slivenecké školy byla nejstarším občanům, funkcionářům a brigádníkům podílejících se na výstavbě prodejny potravin v rámci Akce Z předána čestná uznání.¹⁰³

3.7 Od sametové revoluce po současnost (1989-2014)¹⁰⁴

Ze zavedeného režimu dosavadních běžných činností školu pochopitelně vytrhla sametová revoluce a následné společensko-politické události. Po listopadu 1989 proběhlo na školách hlasování o důvěře k vedoucím pracovníkům. Ředitelka Jana Melicharová a zástupkyně Hana Hanová důvěru získaly a na zdejší škole ve funkcích zatím zůstaly. Ze soudružek a soudruhů učitelů byli opět paní a páni učitelé, na což si děti nějakou dobu zvykaly. Přepracovávaly se osnovy a učebnice, ve vyšších třídách se neklasifikovaly občanská nauka a dějepis. Výuku ruštiny doplnila a pak nahradila angličtina a němčina, s čímž souvisela nutnost rekvalifikace vyučujících. Začalo se s diferencovaným vyučováním (dělení tříd podle prospěchu žáků) a odpadl nábor žáků do vojenských škol. Mateřská škola přišla v restitučním řízení o svou budovu a musela být dočasně přesunuta do staré školní budovy. Žákovská i učitelská školní knihovna začaly být postupně doplňovány o nové knihy, které do té doby nemohly vyjít. Pořádaly se nadále školské soutěže a závody (olympiády, sportovní a vědomostní akce), ale přirozeně již zmizely soutěže v duchu minulého režimu. Pokračovalo se i s výjezdy na školu v přírodě.

¹⁰³ BRONCOVÁ, c. d., s. 36.

¹⁰⁴ Nebude-li uvedeno jinak, informace čerpány ze školní knihy: ZŠ a MŠ Praha-Slivenec, *Kronika 1989-2012*.

Ve školním roce 1990/91 byli na Praze 5 odvoláni všichni ředitelé základních škol a jejich zástupci a v červnu 1991 v konaném konkurzním řízení na místo ředitelky uspěla Věra Futasová, zástupkyní se stala Marie Hrušková. Jana Melicharová odešla koncem školního roku do penze.

Pavilonová školní budova trpěla závažnými nedostatky, vyskytly se problémy s topením, kvůli nimž se v únoru 1991 omezilo vyučování pouze na 3 hodiny denně. Na podzim r. 1992 proběhly rekonstrukce obou školních budov, zejména oprava topení, které bylo dlouhodobě zdrojem mnohých potíží. Žáci byli po dobu rekonstrukce posláni na školu v přírodě do Beskyd, Jeseníků a Krkonoš. Příští rok došlo na další stavební úpravy a údržbu školního areálu a byl postaven pavilon šaten. Z důvodu rekonstrukce staré školní budovy byly třídy 1. stupně přestěhovány do nové budovy a do družiny a upravil se rozvrh. Rekonstrukce staré budovy odhalila napadení dřevomorkou, což přineslo nutnost kompletních oprav, a stavební práce se protáhly na několik dlouhých roků.

V pololetí r. 1992 se konala velká vánoční besídka pro rodiče a žáky a pololetní karneval, na jaře pak jarní burza a výstava žakovských prací. Výstava sklídila nebývalé uznání a obdiv návštěvníků a přinesla i příznivý výtěžek z prodeje výrobků žáků, převážně vydařených dekoračních předmětů. Pro úspěch této výstavy se podobné akce v příštích letech opakovaly.

V květnu 1993 se žáci vyšších tříd vypravili na zájezd do italského Bibione, v rámci kterého navštívili i Benátky, Terst a Veronu. Zahraniční školní zájezdy se od té doby pořádaly v podstatě pravidelně. Také učitelé si přišli na své, když byli vysláni na zájezdy do Polska či Beneluxu.

Nové stavební práce na pavilonech začaly v polovině 90. let, přestavovala se jídelna, která byla otevřena a uvedena do provozu v září 1996. Z řad rodičů vznikla stravovací komise, která měla možnost kontrolovat kvalitu připravovaných jídel, čistotu nádobí apod. Tohoto roku také v důsledku zkrácení desetileté povinné školní docházky na devítiletou opět přibyla devátá třída. Škola aktuálně pojímala celkem 13 tříd, v nichž vyučovalo 18 učitelek včetně ředitelky a zástupkyně (momentálně bez jediného učitele). Jediným mužem působícím na škole byl školník Jiří Přáda.

V rámci nevyhnutelné modernizace a výuky nového předmětu výpočetní technika se v r. 1997 zřídila z jednoho kabinetu počítačová učebna. Rozsáhlé malování vnitřních prostor si vyžádalo přesuny tříd a hromadné stěhování všeho nábytku a vybavení. Několik dlouhých týdnů probíhaly opravy a údržba interiérů, ve třídách nové pavilonové budovy při tom byly položeny nové podlahy.

Ředitelka Věra Futasová odešla v březnu 2000 do předčasného důchodu, a tak školský úřad Prahy 5 vypsals konkursní řízení na uvolněné ředitelské místo. Uspěla v něm Eva Dvořáčková, která se 1. dubna ujala správy školy.

V červnu 2000 proběhly velké oslavy 100 let staré školní budovy. Na nádvoří školy, kde se shromáždilo zhruba 500 diváků, promluvila ředitelka Eva Dvořáčková a starosta Slivence Martin Lang. V budově byla uspořádána výstava starých školních kronik a archivních fotografií týkajících se školního života, které na výzvu učitelek zapůjčili lidé z obce. Rovněž se uskutečnilo setkání s bývalými pracovníky a žáky školy. Program byl ukončen kulturním vystoupením žáků místní školy a dětí mateřských škol Slivenec a Lochkov.

V dalších letech pokračovala přestavba a modernizace celého areálu. Proběhlo zateplení pavilonů a zřízení specializovaných učeben na výuku některých předmětů. Bylo zrekonstruováno topení, vyměněny kotle za plynové, dále byly opraveny interiéry a nahozena nová fasáda staré budovy. Upraveny byly i veškeré venkovní prostory včetně vybudování hřiště s umělým povrchem.

Od ledna 2001 se místní mateřská škola po mnoha desetiletích opět sloučila se školou, se kterou vytvořila Základní a mateřskou školu s jednou právní subjektivitou. Školka musela být mezitím z nedostatku místa znovu zredukována jen na jednu třídu. V podstatě od jejího samého vzniku v r. 1940 trpěla školka absencí vlastního odpovídajícího trvalého zázemí a obec už znovu hledala cesty k výstavbě samostatné budovy pro její potřeby (poprvé to bylo v plánu už v r. 1973 v rámci Akce Z, jenže následné připojení Slivence k Praze tyto plány odsunulo do ztracena).¹⁰⁵

V r. 2005 se stal novým ředitelem Vladimír Holub, zástupcem ředitele byl Stanislav Petrus. Aktuálně ve škole vyučovalo celkem 14 pedagogických pracovníků (pro 9 postupných tříd ZŠ) a 3 učitelky pro MŠ. Na škole působila Rada rodičů složená ze zástupců Městského úřadu, pedagogických pracovníků a rodičů, která přispívá na školní i mimoškolní aktivity a organizuje pro děti různé akce.

Ve výuce škola nezapomínala na žáky se specifickými poruchami učení (nejčastěji dyslexie) a nabízela pro ně rozšiřující výuku formou nepovinných předmětů, jako je náprava

¹⁰⁵ BRONCOVÁ, c. d., s. 108.

čtení a psaní. Pro doplnění běžné výuky byla všem žákům k dispozici řada dalších nepovinných předmětů (např. sportovní hry či dramatická výchova) a zájmových kroužků (cizí jazyky, informatika, kroužek sportovní, taneční apod.). Škola nicméně dlouhodobě trpěla úpadkem prestiže a úbytkem počtu žáků, kvůli kterému jí dokonce hrozilo uzavření.¹⁰⁶

Poté, co vstoupila v platnost nová školní koncepce, která s sebou přinesla přechod od jednotných osnov k vytváření rámcových vzdělávacích programů,¹⁰⁷ škola si dala za cíl poskytovat všeobecné vzdělání se zaměřením na výuku cizích jazyků, práci s výpočetní technikou, nabídkou volitelných předmětů a spoluprací se ZUŠ Na Popelce. Škola vede k rozvíjení takových znalostí a dovedností žáků, které budou dobře uplatnitelné v životě (více činností učení se zaměřením na praxi). Zavádí efektivní metody výuky vedoucí žáky k týmové práci, vzájemné pomoci, sounáležitosti a respektu i k individuální práci žáků, kterou podněcuje jejich samostatnost.

Po odvolání ředitele Vladimíra Holuba nastoupila v r. 2008 na školu nová ředitelka Romana Lisnerová a zástupce ředitele Alexandros Charalambidis. Oba přišli z Výzkumného ústavu pedagogického a chopili se příležitosti v praxi aplikovat nové vzdělávací postupy, u jejichž zrodu při vytváření rámcových vzdělávacích programů sami stáli.¹⁰⁸ Podařilo se jim v krátké době pozvednout prestiž školy, což se mimo jiné projevilo hned v prvním roce jejich působení ve vyšším počtu žáků zapsaných od první třídy.¹⁰⁹

Škola začala plně integrovat žáky se speciálními vzdělávacími potřebami do vzdělávání v běžných třídách. Tomu napomáhají asistenti pedagogů, kteří působí přímo ve třídách (od r. 2010 tři asistentky na 1. stupni), dále pravidelná spolupráce s výchovným poradcem a dostupnost pedagogicko-psychologických služeb a dětského psychologa.¹¹⁰ Školní vzdělávací program „Bez zábran do školy“ je charakteristický zaměřením na rozšířenou výuku cizích jazyků, informačních a komunikačních technologií a výchovu k ekologickému cítění a ochraně životního prostředí. Výuka a výchova se vyznačuje ideou tzv. zdravé školy, čímž je myšlena výchova ke zdravému životnímu stylu, výuka v duchu

¹⁰⁶ BRONCOVÁ, c. d., s. 191.

¹⁰⁷ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). VÁŇOVÁ, Růžena. Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav. In: VALIŠOVÁ, c. d., s. 88n.

¹⁰⁸ ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. Školní vzdělávací program od teorie k praxi. *Učitel'ské noviny*. 2008, roč. 111, č. 45, s. 12n.

¹⁰⁹ BRONCOVÁ, c. d., s. 193.

¹¹⁰ ZŠ a MŠ Praha-Slivenec, *Výroční zpráva ZŠ a MŠ Praha-Slivenec, školní rok 2011/2012*.

otevřené komunikace mezi učiteli, žáky a rodiči, vedení žáků k sebehodnocení a jejich vzájemné spolupráci i napříč ročníky.¹¹¹

V rámci ekologické výchovy se začaly konat pravidelné akce Den Země (22. dubna), při nichž se žáci učí poznávat okolní přírodu, pečovat o ni a zvelebovat životní prostředí. V r. 2010 zasadili žáci z každé třídy na školní zahradě svůj strom nebo keř, které budou do budoucna utvářet školní arboretum. Žáci se učí o stromy dlouhodobě pečovat, dohlížet na ně a pozorovat jejich proměny v průběhu kalendářního roku. Školní družina navíc pravidelně navštěvuje Chuchelský háj v doprovodu lesníka, kde s odborným výkladem poznávají péči o les, do níž se i sami zapojují.

V r. 2010 také došlo na oslavy 110. narozenin historické budovy školy společně se 70. narozeninami mateřské školy. Ve slavnostní den se zúčastnění učitelé oblékli do dobových kostýmů a do školy se přinesly staré školní lavice, které si děti vyzkoušely, jak se za nimi sedí. Žáci přinesli také předměty související s výukou a třídili je podle jejich stáří. V prostorách školy vznikla výstava, na které si mohli hosté prohlédnout staré fotografie z prostředí školy, dobové učebnice, vysvědčení, žákovské knížky či psací a jiné školní potřeby.

Chod školy a její výuku provází několik projektů. Škola je od r. 2008 zapojena do projektu Ekoškola – žáci se v něm učí o environmentálních tématech a zapojují se do aktivit ekologického charakteru. Jsou jim třeba zprostředkovány exkurze do podniků na recyklaci odpadů, pořádají poznávací výlety do okolní přírody nebo na jiné školy zapojené taktéž do projektu Ekoškola. Žáci s učiteli se zapojují do obecních akcí spjatých s rozvojem obce a péčí o životní prostředí (např. spolupráce při budování cyklotrasy a naučných stezek). Přicházejí také s nápady na zvelebování a údržbu vlastní školy a pořádají ve škole ekologické konference pro veřejnost a novináře.

Pro zajištění informovanosti žáků v oblasti ochrany zdraví se připravují vzdělávací programy ve spolupráci s městskou policií, které jsou zaměřeny na prevenci sociálně patologických jevů. Učitelé jsou vzděláváni v nových vyučovacích metodách, které umožňují rozvíjet čtenářskou gramotnost žáků, čímž je především tzv. „čtení s porozuměním“. Další projekt – inkluzivní vzdělávání – napomáhá zefektivňovat vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a individualizaci vzdělávání. Do

¹¹¹ ZŠ a MŠ Praha-Slivenec, *Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání „Bez zábran do školy“*, 2012.

samotné výuky jsou zahrnuty prvky moderních výchovných vzdělávacích strategií, jako je skupinové (kooperativní) a projektové vyučování nebo prvky činnostního učení s přímým dopadem na jejich uplatnění v praxi.

V září 2013 na školu nastoupila nová ředitelka Ivana Rosová. Jejím přáním je, aby škola poskytovala kvalitní vzdělávací a výchovný program a zároveň fungovala jako komunitní, společenské, kulturní a volnočasové centrum. Cílem práce školy by měl být zdravě sebevědomý a vzdělaný žák, spokojený rodič a informovaná a vstřícná veřejnost.¹¹²

Jednou z posledních významných událostí na slivenecké škole bylo zbudování nového pavilonu pro mateřskou školu. Nový pavilon se stavěl 2 roky jako nízkoenergetická, pasivní budova, která se stává součástí dosavadních školních pavilonů.¹¹³ Místní mateřská škola se v tu dobu nacházela mimo školní areál v samostatné pronajaté budově. V ní byla zřízena pouze jedna třída pro 20 dětí, což pro potřeby obce dlouhodobě nedostačovalo. Uspokojení poptávky po dostupnosti předškolního vzdělávání řešily další dvě soukromé školky, které v posledních letech v obci vznikly. Od r. 2013 se Slivenečtí konečně dočkali vytoužené nové velké mateřinky, k jejímuž slavnostnímu otevření došlo 30. září 2013. Slavnostní akce se zúčastnili kromě nové ředitelky Ivany Rosové starostka Slivence Jana Plamínková, první náměstek primátora hlavního města Prahy Jiří Vávra, radní pro školství Ludmila Štvánová a architekt Aleš Brotánek. Paní starostka ve svém prosluvu vyzdvihla významnost této události těmito slovy:

„Dnešek je pro naši městskou část opravdovým svátkem, a především je to svátek pro naše školství. Do historie sliveneckého školství se výrazně zapsaly tři roky. Tím prvním byl rok 1900, kdy byla uvedena do provozu velká historická budova slivenecké školy a tehdejší slivenecké, holyňské a lochkovské děti tak získaly krásnou důstojnou budovu, kde získávaly své vzdělání. Druhým byl rok 1967, kdy byly postaveny pavilony druhého stupně. Základní školství ve Slivenci tak získalo prostory, které dobře slouží dodnes. Horší byla situace s předškoláky. Ačkoli byla mateřská škola zřízena již v roce 1940, tak nikdy neměla svoji budovu. [...] Dnes naše městská část tak získává poprvé ve své historii pro děti novou a velice krásnou budovu, která jí bude sloužit další desítky let. Jsem ráda, že ta budova je takto

¹¹² ROSOVÁ, Ivana. Úvodní slovo ředitelky školy. Základní škola a mateřská škola Sliveneček. *Městská část Praha-Sliveneček* [online]. [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.praha-slivenecek.cz/new/skolstvi_skola_uslovo.htm.

¹¹³ Jednalo se o vůbec první energeticky pasivní školku v České republice. Viz FRIŠ, Robert. Ve Slivenci je první energeticky pasivní školka. *Metropol TV* [online]. Mladá fronta, 2013-10-01 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.metropol.cz/zpravy/z-prahy/ve-slivenci-je-prvni-energeticky-pasivni-skolka>.

pěkná, vždyť už za našich předků dominovaly v každé obci dvě základní budovy: kostel a škola. Chápali totiž, že děti a jejich vzdělání jsou pro život společnosti to vůbec nejdůležitější. Jsem ráda, že na to nezapomínáme ani v dnešní době.“¹¹⁴

Slivenecká škola tak získala svou komplexní dnešní podobu. Areál je nyní možno rozdělit na tři části: historickou budovu (z r. 1900), novou budovu (pavilony z r. 1967) a správní budovu, k níž přibyl nový pavilon mateřské školy. Historická budova slouží ke vzdělávání žáků 1. stupně a pro školní družinu. Ve správní budově sídlí vedení školy, v přízemí pak školní kuchyně se školní jídelnou. V nové budově ve dvou pavilonech se nachází učebny 2. stupně a tyto odborné učebny s kabinety: učebna fyziky, chemie, přírodopisu, dějepisu, zeměpisu, výtvarné výchovy, hudební výchovy, cizích jazyků, informačních a komunikačních technologií a taneční a pohybové výchovy. Nově přibyla budova mateřské školy pro 112 žáků ve 4 třídách.

Budovy a prostory základní školy jsou stavěny pro 300 žáků. Momentálně se jich zde učí kolem 180. Tak jako od svého prvopočátku je místní škola stále určena primárně pro děti ze Slivence a okolních obcí, jimiž jsou hlavně Lochkov a Holyně. Ač jsou všechny tyto obce již několik desetiletí součástí Prahy, obce i škola si dodnes zachovaly svou jistou specifičnost, která je charakteristická spíše venkovským než městským rázem. Nápis na historické školní budově „ROZKVĚT ŠKOLY. BLAHO OBCE. – BOHU. VLASTI. NÁRODU.“ prozrazuje, že škola zůstává dominantou obce nejen v oblasti vzdělávání, ale i v oblasti společenského a kulturního života.

Když jsem při své poslední osobní návštěvě školy v lednu 2014 rozmlouval s paní ředitelkou, která má ze své ředitelny výhled právě na historickou budovu s tímto nápisem, z jejích slov vyznělo, že tento nápis ji nejen povzbuzuje, ale i zavazuje k zodpovědnosti. Věřím, že škola se nadále bude úspěšně rozvíjet společně s obcemi. Že bude i nadále poskytovat nejen kvalitní všeobecné vzdělání místním dětem, ale bude jim dávat také cenné, vřelé vzpomínky, které si s sebou ponosou po celý život. Věřím, že slivenecká škola má před sebou budoucnost stejně tak pestrou, bohatou a zajímavou, jakou má za sebou minulost.

¹¹⁴ STRAUCHOVÁ, Simona. Dočkali jsme se nové školky. *Slivenecký mramor*. ÚMČ Praha-Sliveneč, 2013, č. 6, s. 3.

3.8 Přehled označení slivenecké školy v průběhu její historie

do r. 1775	škola
1775 – 1869	triviální škola
1869 – 1948	obecná škola
1948 – 1953	národní škola (NŠ) (pětiletá)
1948 – 1953	střední škola (SŠ) (čtyřletá) ¹¹⁵ – fungovala paralelně s NŠ
1953 – 1960	osmiletá střední škola (OSŠ)
1961 – 1980	základní devítiletá škola (ZDŠ)
1980 – 2000	základní škola (ZŠ) (do r. 1996 osmiletá, poté devítiletá)
od r. 2001	základní škola a mateřská škola (ZŠ a MŠ)

Aktuální celý název školy:

Základní škola a mateřská škola Praha - Sliveneč, Ke Smíchovu 16

3.9 Přehled správců školy

Na závěr uvádím kompletní přehled správců slivenecké školy (hlavních učitelů, řídících učitelů, ředitelů) včetně jejich funkce tak, jak jsou v pamětních knihách uvedeni:

17?? – 175? ¹¹⁶	Karel Český	kantor
175? – 1758	Jan Novák	kantor
1758 – 1768	Josef Macek	kantor
1768 – 1774	Martin Michaláč	kantor
1774 – 1778	Jan Kaur	kantor
1778 – 1828	Josef Skřivánek	učitel
1828 – 1858	Karel Bořický	hlavní učitel, později řídící učitel
1858 – 1867	Jan Bořický	říd. učitel
1867 – 1896	Tomáš Židlický	definitivní učitel, od r. 1881 říd. učitel
1896 – 03/1921	Karel Pinkas	zatímní říd. učitel, od r. 1898 def. říd. učitel
03/1921 – 05/1922	Ladislav Schmid	zat. říd. učitel
05/1922 – 1927	Jan Synek	zat. říd. učitel, od r. 1923 říd. učitel
1927 – 1929	Jan Houda	zat. říd. učitel

¹¹⁵ Druhý stupeň základního vzdělání – ekvivalent dnešního 2. stupně základní školy.

¹¹⁶ Jednoznačný údaj o roku, kdy Karla Českého vystřídal Jan Novák, není známý. Jediné dochované prameny, které zmiňují působení těchto kantorů, letopočty buď neuvádí nebo se v tomto údaji neshodují.

1929 – 1935	Václav Hochmann	říd. učitel
1935 – 1936	Ladislav Schmid	zat. říd. učitel
1936 – 04/1939	Jan Netušil	říd. učitel
04/1939 – 06/1939	Ladislav Schmid	def. říd. učitel
06/1939 – 10/1939	Jan Houda	zat. říd. učitel
10/1939 – 1942	Josef Jonáš	zat. říd. učitel
1942 – 03/1948	Anna Kalhousová	zat. říd. učitelka
03/1948 – 06/1948	Josef Vácha	učitel
06/1948 – 1950	Josef Štáva (NŠ)	ředitel
1948 – 1953	Antonín Štěrba (SŠ)	ředitel
1950 – 1953	Jaroslav Novák (NŠ)	ředitel
1953 – 1969	Vilém Kacetyl	ředitel
1969 – 1973	Evžen Rozenský	ředitel
1973 – 1991	Jana Melicharová	ředitelka
1991 – 2000	Věra Futasová	ředitelka
2000 – 2005	Eva Dvořáčková	ředitelka
2005 – 2008	Vladimír Holub	ředitel
2008 – 2013	Romana Lisnerová	ředitelka
2013 – nyní	Ivana Rosová	ředitelka

4. ZÁVĚR

Škola v obci existovala již před rokem 1735. Jednalo se o klasickou vesnickou jednotřídku, kterou kromě dětí ze Slivence navštěvovaly děti z přiškolených obcí Lochkov a Holyně. Správu nad školou měl rytířský Řád křižovníků s červenou hvězdou z pozice vrchnosti Slivence a Holyně. Po vyhlášení Všeobecného školního řádu císařovnou Marií Terezií v r. 1774 se slivenecká škola stala školou triviální. Mezi první slivenecké kantory patřil Josef Skřivánek, jenž působil ve škole celých 50 let. Výdělek učitele nebyl dostačující, a proto byl i on, jako většina učitelů té doby, závislý na příjmech z dalších vedlejších činností (písaření, zvonění v kostele a jiné). Častým zdrojem příjvůdělků tehdejšího učitele bylo muzicírování (při mších, pohřbech, svatbách apod.), jak ukazuje příklad dalšího sliveneckého učitele Karla Bořického, který byl i hudebním skladatelem. Část z jeho hudební tvorby je dochovaná dodnes a některé jeho skladby byly i vydány na hudebním nosiči (*Viola d'amore rediviva*, 2001). Ke zlepšení postavení učitelů došlo po vydání tzv. Hasnerova školského zákona v r. 1869. Ten přikazoval vyplácet učitelům dostatečnou peněžitou mzdu v takové výši, aby se mohli plně věnovat již pouze učitelství. Zákon kromě toho přeměnil triviální školy na školy obecné. Zároveň stanovil povinnou školní docházku (pod hrozbou sankcí pro rodiče) pro děti ve věku 6 až 14 let, což se brzy promítlo do počtu žáků navštěvujících sliveneckou školu. Ta se v následujících letech začala rozšiřovat o další třídy – konkrétně v r. 1874 byla škola dvoutřídní a v r. 1881 trojtřídní. Ve školním roce 1895/96 bylo již ve 4 třídách zapsáno 275 dětí. Důležitou událostí pro školu i obec se stalo vystavění velké nové školní budovy, která byla slavnostně otevřena v r. 1900. Tím obec na několik dalších desetiletí vyřešila dlouhotrvající problém s předchozí nedostatečností školních prostor. S rostoucím počtem obyvatel Slivence a přiškolených obcí však v místě vznikala potřeba měšťanské školy, protože přibývalo dětí navštěvujících vyšší třídy. Ty byly dosud nuceny docházet do sousedních měšťanských škol v Radotíně nebo v Praze. Tímto problémem se obec začala zabývat už ve 30. letech, avšak plány byly přerušeny vypuknutím druhé světové války. V r. 1948 vstoupil v platnost zákon o jednotném školství, který ustanovil novou koncepci škol. Základní vzdělávání poskytovaly nyní školy národní (pětileté) a školy střední (navazující čtyřletým studiem). K otevření nyní již střední školy došlo ve Slivenci v září 1948 adaptací místností v budově bývalého křižovnického velkostatku. Obě samostatně fungující školy byly po další školské reformě v r. 1953 spojeny v jednu osmiletou střední školu. Nevyhovující školní prostory v bývalém velkostatku byly

konečně v r. 1967 nahrazeny novou pavilonovou budovou, která byla vystavěna vedle historické školní budovy. Pavilonová budova však trpěla stavebními nedostatky, kvůli kterým musela být opakovaně opravována. Významnou změnu přineslo obci její přičlenění k hlavnímu městu Praze v r. 1974. Na škole se tato změna začala promítat až v 80. letech po vybudování nedalekého sídliště Barrandov, kam nově zasáhla její spádová oblast. Škola i nadále však sloužila a dodnes slouží zejména pro děti ze Slivence, Lochkova a Holyně. Dva roky po sametové revoluci byli odvoláni vedoucí pracovníci všech škol na Praze 5. Tím skončilo 18leté období působení ředitelky Jany Melicharové, nejdéle působícího ředitele v poválečné historii školy. Byla nahrazena nově zvolenou ředitelkou a sama v následujícím roce odešla do důchodu. V r. 2001 se součástí školy stala mateřská škola (existující ve Slivenci už od r. 1940) a vytvořila se školou jeden právní subjekt. Mateřská škola však nikdy neměla své vlastní prostory a nacházela se vždy buď v historické školní budově nebo v pronajatých místnostech v obci. Teprve v r. 2013 obec vystavěla samostatnou školku na pozemku školy. Tím vzniklo místo pro dostatek tříd pro děti předškolního věku. Škola tak získala svou současnou podobu: v historické budově se učí žáci 1. stupně ZŠ, pavilonová budova slouží pro žáky 2. stupně ZŠ a v nejnovější budově sídlí MŠ.

Slivenecká škola má bohatou historii, do níž lze nahlížet zejména prostřednictvím pamětních knih a školních kronik, z nichž většina se dochovala do dnešní doby. Nejstarší pamětní kniha reflektovala dění nejen ve škole a v obci, ale také soukromý život jejího zapisovatele učitele Karla Bořického. Následující knihy byly vedeny na základě nařízení o školních kronikách a jejich náplň byla více formální. Obsahovaly různě podrobné popisy událostí týkající se života školy, obce a společnosti.

Mimo školní kroniky bylo nutné vyhledat a prostudovat další archivní materiály a literaturu. S jejich pomocí se mi podařilo zpracovat kompletní shrnutí známé minulosti vývoje školy, což bylo úkolem této práce. Psaní bakalářské práce si vyžádalo také studium historie obecného školství vůbec. Díky tomu jsem k mnohým poznatkům z dějin školství získal osobní hlubší postoj. Obohacující pro mě bylo také seznámení se s některými osobnostmi, které byly či jsou se sliveneckou školou spjaty, včetně doby, v níž žily.

Výsledky mého bádání o slivenecké škole budou sloužit i pro potřeby samotné školy a obce. Počítám s tím, že si o škole budu i nadále udržovat povědomí a rád bych zůstal ve spojení s představiteli školy i obce.

5. PRAMENY A LITERATURA

Přehled použitých archivních materiálů:¹¹⁷

ANM, Sbíрка drobných pozůstalostí, Hn 104, Karel Bořický, osobní fond učitele, 1798-1938, *Kniha paměti hodných věcí pro triviální školu sliveneckou*.

NA, Křížovníci s červenou hvězdou – generalát a konvent, Praha, inv. č. 2060, karton č. 2328, Publ. IV, Stavba školy ve Slivenci.

SOkA Praha-západ, Archiv obce Sliveneč, inv. č. 150, karton č. 7, Školné určené slivenecké škole 1864-1908.

SOkA Praha-západ, Místní národní výbor Sliveneč (MNV Sliveneč), inv. č. 79, karton č. 1, Židovský majetek 1945.

SOkA Praha-západ, MNV Sliveneč, inv. č. 105, karton č. 2, Zřízení a provoz měšťanské školy 1946-1949.

SOkA Praha-západ, Národní škola Sliveneč (NŠ Sliveneč), inv. č. 472, kniha č. 110, *Pamětní kniha 1931-1940*.

SOkA Praha-západ, NŠ Sliveneč, inv. č. 473, kniha č. 111, *Pamětní kniha 1940-1953*.

ÚMČ Praha-Sliveneč, *Kniha památní 1870-1903/4*.

ÚMČ Praha-Sliveneč, *Kronika 1967-1989*.

ÚMČ Praha-Sliveneč, *Kronika Čtenářské besedy (1889-1904)*, fotokopie.

ÚMČ Praha-Sliveneč, *Pamětní kniha 1905-1931*.

ZŠ a MŠ Praha-Sliveneč, *Kronika 1989-2012*.

ZŠ a MŠ Praha-Sliveneč, výroční zprávy za léta 2001-2013.

Publikace:

BĚLOHLÁVEK, Václav; HRADEC, Josef. *Dějiny českých křížovníků s červenou hvězdou*. Praha : Řád českých křížovníků, 1930.

BRONCOVÁ, Dana a kol. *Kniha o Slivenci a Holyni*. Vyd. 1. Praha : Milpo media, 2009. ISBN 978-80-87040-17-1.

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích. I. díl, Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha : Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-085-4.

¹¹⁷ Rozpis použitých zkratk se nachází konci této kapitoly.

- ČERNÝ, Jan L.; JABŮREK, Bedřich; MELICHAR, František; ŠKORPIL, František. *Dějiny školství okresu Kladenského. Na oslavu 50-letého jubilea panování J. V. císaře a krále Františka Josefa I.* Kladno : nákl. učitelstva školního okresu kladenského, 1898.
- DOLEŽAL, Jiří. *Česká kultura za protektorátu. Školství, písemnictví, kinematografie.* 1. vyd. Praha : Národní filmový archiv, 1996. ISBN 80-7004-085-8.
- HANSL, František (ed.). *Smíchovsko a Zbraslavsko. Společnou prací učitelstva.* Smíchov : vl. n., 1899.
- HLEDÍKOVÁ, Zdeňka; JANÁK Jan; DOBEŠ Jan. *Dějiny správy v českých zemích. Od počátků státu po současnost.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005. ISBN 978-807-1069-065.
- HORÁK, Záboj. *Církev a české školství. Právní zajištění působení církvi a náboženských společností ve školství na území českých zemí od roku 1918 do současnosti.* 1. vyd. Praha : Grada, 2011. ISBN 978-802-4736-235.
- Knih památní na sedmisetleté založení českých křižovníků s č. hv. (1233-1933).* Praha : Čs. akciová tisk., 1933.
- KOVANDA, Jiří a kol. *Neživá příroda Prahy a jejího okolí.* 1. vyd. Praha : Academia, Český geologický ústav, 2001. ISBN 80-707-5515-6.
- PUBAL, Václav. *Kroniky a kronikáři.* Praha : Národní muzeum, 1975.
- SAITL, Vilém. *Slivenec a Holyně – dějiny obcí.* Dubeč, 1951.
- SOMR, Miroslav a kol. *Dějiny školství a pedagogiky.* 1. vyd. Praha : SNP, 1987. ISBN 14-601-87.
- STÁTNÍK, Dalibor. Školství na Mělnicku za světových válek. Školní kroniky jako pramen o úloze inteligence a místu vzdělání. In: *Dějiny ve škole – škola v dějinách.* Praha : Pedagogické muzeum JAK, 2010.
- VÁŇOVÁ, Růžena. *Studijní texty k dějinám pedagogiky.* Praha : Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 1997. ISBN 80-860-3929-3.
- VÁŇOVÁ, Růžena. Školský systém v českých zemích – vývoj a současný stav. In: VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana (eds.). *Pedagogika pro učitele.* 2., rozšířené a aktualizované vyd. Praha : Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9.
- VÁŇOVÁ, Růžena. *Vývoj počátečního školství v českých zemích,* 1.vyd. Praha : SNP, 1986.
- VÁŇOVÁ, Růžena. Vzdělávání učitelů v českých zemích. In: VALIŠOVÁ, Alena; KASÍKOVÁ, Hana (eds.). *Pedagogika pro učitele.* 2., rozšířené a aktualizované vyd. Praha : Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3357-9.

VÁŇOVÁ, Růžena; RÝDL, Karel; VALENTA, Josef. *Výchova a vzdělání v českých dějinách. IV. díl, 1. svazek, Problematika vzdělávacích institucí a školských reforem (obecné školství – 1848-1939) (střední školství a učitelské vzdělání – 1914-1939)*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-607-2.

Články v časopisech, sbornících a drobné publikace:

HÁŠ, Jiří. Vilém Saitl (1900-1983). *Heraldika a Genealogie: Klub pro českou heraldiku a genealogii*. 1995, roč. 28, 3-4/1995, s. 81.

MORKES, František. Obce a školy v minulosti. *Učitelské noviny*. Praha : Gnosis, 2004, roč. 107, č. 30, s. 15-16.

MORKES, František. Proměny povinné školní docházky. *Učitelské noviny*. Praha : Gnosis, 2010, roč. 133, č. 33, s. 16-17.

MORKES, František. Učitelské platy – evergreen několika století. *Učitelské noviny*. Praha : Gnosis, 2005, roč. 108, č. 22, s. 15-17.

SIGANOVÁ, Petra; SIGAN Daniel. První Noc kostelů ve Slivenci. *Slivenecký mramor*. ÚMČ Praha-Sliveneč, 2013, č. 4, s. 1-2.

STRAUCHOVÁ, Simona. Dočkali jsme se nové školky. *Slivenecký mramor*. ÚMČ Praha-Sliveneč, 2013, č. 6, s. 1-3.

ŠOUFEK, Miroslav. *Radotín v odboji a revoluci*. Radotín : MNV Radotín, 1946.

ŠPRINGL, Jan. Školní rok v Heydrichově protektorátu. *Tereziánské listy*, 2012, č. 40, s. 40-61.

ŠTEFFLOVÁ, Jaroslava. Školní vzdělávací program od teorie k praxi. *Učitelské noviny*. Praha : Gnosis, 2008, roč. 111, č. 45, s. 12-13.

THOŘOVÁ, Věra. Školní kroniky a matriky jako vypovídací pramen. In: *Děti, studenti, pedagogové*. Praha : Institut základů vzdělanosti UK, 1993, s. 131-140. ISBN 80-7066-816-4.

ZÁRYBNICKÝ, Miloš. K našim osobnostem I. Vzorný učitel Josef Vácha. *Slivenecký mramor*. ÚMČ Praha-Sliveneč, 2005, č. 1, s. 6.

Internetové zdroje:

- Celibát. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-01-25]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Celib%C3%A1t>.
- Dějiny Prahy. *Archiv hlavního města Prahy* [online]. [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.ahmp.cz/index.html?mid=26&wstyle=0&page=%27%27>.
- FRIŠ, Robert. Ve Slivenci je první energeticky pasivní školka. *Metropol TV* [online]. Mladá fronta, 2013-10-01 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.metropol.cz/zpravy/z-prahy/ve-slivenci-je-prvni-energeticky-pasivni-skolka>.
- GRUBEROVÁ, Andrea. Školství v Radotíně. *Letopisecká komise Radotín* [online]. [cit. 2013-10-13]. Dostupné z: <http://www.letopisciradotin.cz/prednasky/skoly.html>.
- Holocaust.cz* [online]. 2011 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz>.
- HRADEC, Josef. *Dějiny Dobřichovic* [online]. 1931, Přepis 2002 [cit. 2013-10-05]. Dostupné z: http://www.zsdoobrichovice.cz/programy/dejepis/kronika_dobrichovic/obsah.htm.
- Informace pro uživatele: Soustava škol. *Archiv hlavního Města Prahy* [online]. [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: http://www.ahmp.cz/page/docs/soustava_skol.pdf.
- KUDLÁKOVÁ, Lenka. *Kronika Slivence a Holyně* [online]. 2009 [cit. 2014-01-11]. Dostupné z: http://www.praha-slivenec.cz/new/kronika/KRONIKA_Slivence_a_Holyne.pdf.
- MACEK, Petr. Bořický, Karel. In: *Český hudební slovník osob a institucí* [online]. Masarykova univerzita, 2008, 2014-02-14 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&action=record_detail&id=713.
- Městská část Praha-Slivenec* [online]. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.praha-slivenec.cz>.
- MORKES, František. K historii českého církevního školství. *Církevní školství* [online]. 2000, [cit. 2013-11-10]. Dostupné z: http://www.skolstvi.cirkev.cz/_d/historie-ccs.doc.
- NOVOTNÝ, Michal. Pětka. *Český rozhlas* [online]. 2002-10-28 [cit. 2014-02-01]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/strednicechy/slova/_zprava/53135.
- O psaní školních kronik. *Moravský zemský archiv v Brně: Státní okresní archiv Žďár nad Sázavou* [online]. [cit. 2013-09-01]. Dostupné z: <http://home.tiscali.cz/sokazr/kroniky/skolni.doc>.

- Obyvatelstvo podle 112 katastrálních území hl. m. Prahy. *Český statistický úřad* [online]. 2014-04-02 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/xa/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_a_rozloha_katastralnich_uzemi_prahy_2001_2013/\\$File/CR_L4_KU_2001_2013.xlsx](http://www.czso.cz/xa/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_a_rozloha_katastralnich_uzemi_prahy_2001_2013/$File/CR_L4_KU_2001_2013.xlsx).
- PICK, Miloš. Zápas o pětidenní pracovní týden v éře reforem. *Britské listy* [online]. 2008-04-30 [cit. 2014-01-26]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/40392.html>.
- Praha Slivenec - kostel Všech svatých. In: *Historické krovy* [online]. 2001-10-23 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.roofs.cz/karta.php?lang=cz&tab=news&id=10>.
- RYBAŘÍK, Václav. Kámen v pražské architektuře a plastice meziválečného období (2). *Kámen: Exkluzivní časopis pro všechny přátele kamene* [online]. OTA SERVIS ve spolupráci se Svazem kameníků a kamenosochařů ČR, 2006, roč. 12, č. 3 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://www.revuekamen.cz/mezivalecne-obdobi-2.htm>.
- RYBAŘÍK, Václav. Z minulosti pražských lomů (4). *Kámen: Exkluzivní časopis pro všechny přátele kamene* [online]. OTA SERVIS ve spolupráci se Svazem kameníků a kamenosochařů ČR, 2005, roč. 11, č. 1 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://www.revuekamen.cz/prazske-lomy4.htm>.
- Sbírka zákonů a Sbírka mezinárodních smluv. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu>.
- Seznam dobových i současných zkratk. *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS)* [online]. 2007, [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.vons.cz/zkratky>.
- SUCHORADSKÝ, Oldřich. Je školní kronika již pouze zbytečným artefaktem minulosti? *Jičínský deník* [online]. Vltava-Labe-Press, 2013-02-04 [cit. 2013-08-25]. Dostupné z: http://jicinsky.denik.cz/kultura_region/je-skolni-kronika-jiz-pouze-zbytecnym-artefaktem-minulosti-20130204.html.
- ŠIMEK, Robert. Foukej, foukej, větráčku. *E15.cz* [online]. Mladá fronta, 2006-05-29 [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: <http://euro.e15.cz/profit/foukejfoukejvetracku-880249>.
- ŠPRINGL, Jan a kol. *Školákem v Protektorátu* [online]. Památník Terežín, 2011 [cit. 2013-12-24]. Dostupné z: <http://skolakemvprotektoratu.pamatnik-terezin.cz>.
- TAUCHEN, Jaromír; SALÁK, Pavel. *Říšská sbírka zákonů, Moravská sbírka zákonů (1849-1918) – virtuální knihovna* [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2013-11-17]. ISSN 1802-128X. Dostupné z: <http://is.muni.cz/elportal/?id=871314>.
- VLASÁKOVÁ, Věra. Škola. *Vysoký Újezd* [online]. 2005 [cit. 2013-10-28]. Dostupné z: <http://www.vysoky-ujezd.cz/historie-obci/155-skola>.

VOSTAREK, Jiří. Jaroslav a Jana Bořických v Milíně. *Milínský zpravodaj* [online]. OÚ a Knihovna Dr. E. Bořického Milín, 2010, č. 6 [cit. 2014-01-10]. Dostupné z: http://www.milin.cz/data/soubor.php?id=18466/cerven_10.pdf.

VÝROČNÍ ZPRÁVA: *Archiv Národního muzea za rok 2008* [online], [cit. 2014-01-05]. Dostupné z: http://www.nm.cz/download/VZ_ANM_2008.doc.

Základní škola a mateřská škola Praha-Slivenec [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.skolaslivenec.cz>.

Železniční trať Praha – Rudná u Prahy – Beroun. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDelezni%C4%8Dn%C3%AD_tra%C5%A5_Praha_%E2%80%93_Rudn%C3%A1_u_Prahy_%E2%80%93_Beroun.

Rejstřík institucí (a jejich zkratek), v nichž jsem studoval archivní prameny:

ANM: Archiv Národního muzea

NA: Národní archiv

SOkA Praha-západ: Státní okresní archiv Praha-západ se sídlem v Dobřichovicích

ÚMČ Praha-Slivenec: Úřad Městské části Praha-Slivenec

ZŠ a MŠ Praha-Slivenec: Základní škola a mateřská škola Praha-Slivenec

6. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Přehled vyobrazení:

1. Obraz učitele Karla Bořického (rodinná památka Jaroslava Bořického).
2. Historická budova školy ve Slivenci v r. 1940 (ÚMČ Praha-Slivenec, CD s fotografiemi sbírky paní Vorlíčkové).¹¹⁸
3. Třída kolem r. 1940 s učitelem Karlem Šmerhovským (CD s fotografiemi sbírky pana Čepičky).
4. Učitelství sbor v r. 1943 (CD s fotografiemi sbírky paní Váchové). V horní řadě stojící: Karel Šmerhovský, Josef Hroník, Josef Vácha, farář Augustin Dragoun, Arnošt Brada, Jan Lang. V dolní řadě sedící: Anna Šmerhovská-Dušková, Alžběta Hodková, Anna Kalhousova-Žižková (řídící učitelka), Vlastimila Kašáková, Blažena Kopová (učitelka domácích nauk).
5. Historická budova školy v r. 2014 (foto autor).
6. Správní pavilon spojený s učebnami 2. stupně ZŠ v r. 2014 (foto autor).
7. Budova bývalého křížovnického velkostatku v r. 2009, kde se učilo mezi lety 1948-1968 (foto autor).

¹¹⁸ Dále uváděno pouze jako CD s odkazem na konkrétní sbírku.

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6

Obr. 7